REMZİ OĞUZ ARIK

COĞRAFYADAN VATANA

Sadece Okumak İçindir
Ücreti Yoktur
İnceledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alınız.

Hareket Yayınları

Levent Şahverdi Arşivi

REMZİ OĞUZ ARIK

COĞRAFYADAN VATANA

HAREKET YAYINLARI
P. K. 1240 — İSTANBUL

Levent Şahverdi Arşivi

BİRİNCİ BASKI : 1955
İKİNCİ BASKI : ARALIK 1967

Levent Şahverdi Arşivi

PROF. REMZİ OĞUZ ARIK
(1899 - 1954)

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

ÖNSÖZ

Remzi Oğuz Arık, bir siyaset adamı değil, bir mistik, bir millî duygu ve millî şuur mistiği idi. Siyâset adamı ile mistik arasında derin farklar vardır. Siyâset adamı, pek az istisnâ ile, bizde görüldüğü üzere, şahsiyeti olmayan, her kalıba girebilen, fikir ve hareketlerini durmadan değiştirebilen bir kimsedir. «Biz günü gelir faşist, günü gelir sosyalist, günü gelir, kemalist, icâb ederse komünist oluruz..» diyebilen siyâset adamları vardır. Günün icablarına göre herşey olabilen bu kimseler, bir tek şey olamazlar: Şahsiyet..

Şahsiyet, bir bütünlük ve sürekliliktir. Bir ömür boyunca yaşayan duygular ve düşünceler bizi şahsiyet hâline getirir. Bu da insanın varlığına hâkim olan bir imânı gerektirir. İmânı olmayanlar şahsiyet hâline gelemezler. Onlar her gün bir başka insandırlar. Onlara inanamaz ve güvenemezsiniz.

Siyâsî, içtimâî, ahlâkî, dinî bütün kıymetlerin alt üst olduğu son devir Türkiyesinde, hayatı boyunca bir iman bütünlüğü arzeden insanların sayısı son derece azalmıştır. Bugün, bu şahsiyet buhranı bir karikatür mevzuu haline gelmiştir.

Remzi Oğuz, insanların yıkıldığı, bozulduğu, bin bir şekle girdiği son devir Türkiyesinde, kelimenin tam ve hakikî mânâsiyle bir şahsiyetti. Duygusu, düşüncesi, hareketi sürekli bir bütünlük teşkil eden bir insandı. Onu, on yıl, on beş yıl yirmi yıl, yirmi beş yıl boyunca tanıyan herkes, onun dâimâ aynı ulvî ıztırab, aynı derin sevgi, aynı yüksek ideal içinde yaşadığına şâhit oldular. O, yalnız müzesinde, üniversite ve meclis kürsüsünde, konferans salonunda değil, kendi evinde, başkalarının evinde, yabancı diyarlarda, Anadolunun kır ve bayırlarında herkese karşı, hemen aynı ulvî duygu ve düşüncenin adamı idi. Bu kendiliğinden olur bir şey değildir. Onu içinden bütün ve sürekli yapan bir kudret, bir iman vardı.

Onu, ilk defa gören bir kimse bile, jestlerinden, konuşmalarından, bakışlarından, hattâ sesinin tonundan bu imânı fark

Levent Şahverdi Arşivi

edebilirdi. Onun kalbinde yanan mukaddes ateşin sıcaklığı, etrafındakilere de sirayet eder, onları da aynı ıztırab, sevgi ve idealin çenberi içine alırdı.

O, Yunus Emre'nin güzel tabiriyle «dünyaya bir haber vermek» için gelmişti. Hayatı boyunca, duyan kalblere bu haberi vermeğe çalıştı. Bu haber, işitenlerin ruhlarını evvelâ derin bir ıztırap, sonra harekete getirici bir ideal ile dolduruyordu.

Bir yazısında geçen «duyan ve duyduğu için kendisini mes'ûl bilen» sözü, onun hem şahsiyetini, hem de misyonunu izah eder. O, başkalarının farkında bile olmadığı dertlerin ıztırabını duyduğu için kendisini mes'ul biliyor, başkalarına da aynı duyguyu ve mes'uliyeti aşılamak istiyordu.

O, bilgiden ziyâde duyguyu rehber edinmişti. Zira bilginin zannolunduğu kadar iyi bir mürşid olduğuna kani değildi. Pek çok şey bilen, fakat hiç bir şey yapamayan nice insanlar vardır. Bâzan en geniş bilgi en korkunç ihtiraslara âlet olabilir. Halbuki duygu insanı kalbinden yakalar. Kalb bir kere ıztırabı duydu mu, artık onun için gece ve gündüz yoktur. O, insanı dâimâ uyanık tutar.

Remzi Oğuz muztaribdi ve ıztırâbının mevzuu Anadolunun içinde bulunduğu sefâlet ve gerilikti. Bu köy çocuğu, hoca olarak, millî mücâdeleye iştirâk eden bir asker olarak, daha sonra dağ taş dolaşan bir arkeolog olarak bizim insanlarımızı yakından tanımış, onların ıztırablarını alevden bir gömlek gibi üzerine giymişti. Bu alevden gömlek onun ruhunu her an yakıyordu, idealizminin kaynağı ıztırabdı.

Bir yazısında şöyle diyor: «Ne türlü düşünsem görüyorum ki her idealin başı ıztıraba dayanıyor. Bir kütlenin kaderi önünde düşünmeyen, acı duymayan insanın ideali anlamasına da, ona kavuşmasına da imkân göremiyorum.»

Türkiyenin kalkınmasını, aynı ıztırâbı duyan insanların birleşmesinde buluyordu. «Duyan ve duyduğu için kendisini geçmişe ve geleceğe karşı mes'ûl bilen seçme insanlardan meydana gelen bir efkâr-ı umumiye yaratmağa mecburuz.» diyordu. Kuru ve boş formüller hâline gelen ideolojilerin, kanunların, tekniğin, ilmin kâfi olduğuna kani değildi. Kalb bir ulvî duygu ile dolmayınca, ideolojiler, kanunlar, makineler neye yarar?

Remzi Oğuz, etrafındaki insanların her şeyden önce kalblerini uyandırmağa çalışıyordu. Onlara kendi topraklarının, tarihlerinin, soylarının, meselelerinin şuurunu veriyordu.. Bugün

Levent Şahverdi Arşivi

Remzi Oğuzu yakından tanıyan ve sevenler, âdeta ayrı bir dinin mü'minlerinden mürekkep bir cemâat teşkil ederler. Ondan bu cemâate sirayet eden duygu ve şuur yaşayan, genişleyen, gelişen bir kuvvet olmuştur. Ortalığı dolduran büyük gürültüler içinde, bu cemaatin mensuplarını ön plânda görmezsiniz. Onlar büyük punto ve afiş mevzuu değildirler ve böyle olmaktan da çekinirler. Çünkü duygudan, aslî kaynaktan ayrılan her şey sahte, kuru, katı bir kelime haline geliyor. Kelimeler değil, duygular mühimdir. Bizi şahsiyet haline getiren kelimeler değil duygulardır. Millî ıztırab, duyan insanlar tarafından teker teker yaşanmadıkça, inanılır ve güvenilir şahsiyetler teşekkül edemez. Remzi Oğuz, büyük misâli ile bize bu hakikati öğretti.

En çok ıztırab çekenler, en büyük aydınlığa kavuşacaklardır, diyordu. Herkes ıztırabdan korkuyor. Herkes duymamak için, alâkalarının hududlarını küçültüyor. Yalnız kendi kendisi için yaşayan kendi küçük elem ve hatâlarından başka bir şey duymayan milyonlar var. Bunların millî ıztırab ve ideali anlamaları mümkün müdür? Sevgileri dar olanların görüş sahaları da dar oluyor. Hodgâmlığının demir perdesi arkasına çekilenler bize ne verebilirler? Remzi Oğuz'da bütün mevcudiyetiyle memleketi ve milleti kucaklamak isteyen bir hal vardı. Kalbi bu memleketin bütün ıztırablarına karşı açıktı. Bundan dolayı da o, bu memleketin gerçeklerini herkesten çok biliyordu. Duygusuz ve şuursuz teknik, daha dün aramızda yaşayan bu büyük kalbi parçaladı. Fakat onun hayatı boyunca etrafındaki insanlara bol bol verdiği sevgi ve aydınlık devam ediyor. Bu sevgi ve aydınlık gün geçtikçe artacak ve bir gün Türkiyenin mukadderatında en büyük inkılâbı yapacaktır.

MEHMET KAPLAN

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

COĞRAFYADAN VATANA

Bir memleketin coğrafyası, ilk bakışta, ne kadar aşağı, ne kadar zavallıdır! Bu coğrafya, ister esrarlı dağlar, ister yalçın kayalar, ister cennet gibi ovalar, ister kuş uçup kervan geçmez bozkırlar olsun: insanın, hayvanın çiğnediği bir ölü âlemdir. Kahramanın çizmesi, atının nalı, çobanın kayıtsız ayağı onun yüzüne, gözüne basar. Kaatilin haksız yere döktüğü kan bu vücutta yayılır; her şeyden habersiz çoluk çocuğun tekmeleri onun bağrını tekmeler; dost çiğner, düşman çiğner...

Aslanla sırtlan, bülbülle karga, kurtla kuzu, atla eşek, tıpkı hâinle sâdık ve tıpkı âdille zâlim gibi bu gövde üstündedir. Bu birbirini inkâr eden, birbirinden tiksinen varlıkların altında coğrafya hep bir ve değişmez boyun eğmesiyle görünür.

Fakat bir gün gelir, insan ve hayvanın aynı kayıtsızlıkla çiğnediği bu coğrafya canlanır. Eyinin ve kötünün, dostun ve düşmanın, insan ve hayvanın ayağı altında boyun eğen bu gövde, silkinir; uçurum uçurum derinleşir, zirve zirve heybetle dikelir. Sıtma renkli bozkırın bitkin, teslim olmuş yüzünde bütün damarlar gerilir ve toprak, yarık yarık, obruk obruk bir ejderha ağzı gibi açılır. Her elin uzanıp devşirdiği meyvalariyle, ekinleriyle herkesin olan bir güzelin zavallılığını hatırlatan gümrah ovalar bir kasırga sahnesine döner: Her dal bir kargı, her tâne bir kurşun, her ince su kanlı bir bataktır. Hülâsa bu cansız coğrafya bütün varlığiyle şahlanır, geçilmez uçurum,

Levent Şahverdi Arşivi

aşılmaz sınır olur. İnsan, o vakit, güzel olarak, böyük olarak kimi varsa ve insan topluluğu eyi olarak, sevgili olarak neyi yetiştirmişse bu uçurumların başına, aşılmaz sınırlara yollar. «Boştur, verimsizdir, sarptır, çöldür» diye horladığı, kayıtsızca çiğnediği bu toprakların her adımına, anaların ve illerin özene özene hazırladığı zekâlarını, yiğitlerini hesap aramadan kurban verir.

Çiğnenen şey, baş tâcı olmuştur; cansız ve tarafsız coğrafya vatan olmuştur. Ortada bir mûcize vardır: Bunu kim yapmıştır, nasıl yapmıştır?

Vatanların ilk doğuşu ne kadar bulutludur! Hangi kütle vatanını seçmekte serbest olmuştur? Yer yer akan sel sularına, kaynak sularına benzeyen insanların, yer yer toplanıp coğrafyanın yatağına, kabına göre biçim almasında tesâdüfün oyunları ne kadar böyüktür! Türkmenler Hazer'in şimâlinden geçselerdi şimdi kim bilir hangi dinde, hangi yerde idik? Birleşik Amerika'yı kuranların çıktığı yerlerin değişikliğini, çıkışlarında hâkim olan sebepleri düşününüz: Hangisi bugünün vatanını, devletini kurmak emelini taşıyordu?

Tesâdüfün rehberliği ile çiğnenen otluklarda, dağlarda dökülen bu ilk emekler ne olursa olsun; vatanların başlangıcı irâde dışı tesirlere dayanıyor. Bu devirlerin karanlık, çok kere adsız, vatan maksadından uzak oluşu değil midir ki adını bildiğimiz insan kütlelerinin yanında bilmediklerimizin sayısını derecesiz artırıyor. İrâde dışı sebeplerle dünyanın bir köşesine akan veya sığınan insanların ne idiğini kim bilecek? Onların sığındığı yer, kararsız bir toprak parçasıdır. Bu kararsız parça ile kim uğraşacak?

Ana ve babasını seçmekte, doğacağı yeri istemekte serbest olmayan çocuğun, irâdesini kazanıncaya kadar geçirdiği müphem, karanlık, hattâ adsız devre pek benziyen bu coğrafya ve cemaat adsızlığı yavaş yavaş silinir.

Levent Şahverdi Arşivi

Nesiller orada yaşama ve mesut olma şartlarını parça parça yaratır ve sonra kütle ad alır, ayrı bir karakter kazanır. Coğrafya da ad alır.

İnsan kütlesinin bu adsız coğrafya üstünde yaşama ve mesut olma şartlarını yaratırken birleşmeleri, birleşik kütlelerin zaman içinde müşterek hareketleri, milletin, ilk böyük şartını meydana getirir. Bu şart, müşterek târihtir. Bu andan başlayarak kütle de coğrafyaya damgasını vurmuştur. Artık bu kütle, doğuşun karanlığını yırtmış; insan, toprağın ve toprak, insanın adını almıştır. Hücum ederken, hücum edilirken artık ortada «muayyen» bir cemiyet ve onun yurdu vardır. Vatan doğmuştur.

Bir vatanı kurarken her kütleye ilk rehberliği yapan sebep ayrı ayrı olabilir. «Birleşik Amerika»yı kurduran sebep, sürgün, ekmek ve altın arayıcılıktı. Türkmenlerin Anadolu'yu fethetmesine sebep din oldu. Bu ihtiyaçların, bu iytikadın yurt kurmakta böyük ehemmiyeti vardır. Fakat; kör ihtiyaçların, iytikadın rehberliği ile doğan vatanın tamamlanması için, en aşağı — Rönesans devletlerinin tabii sınırlar dediği — bütünlüğe ermesi gerektir. Yalnız bu bütünlük için bile insan kütlelerinin din, âile, ahlâk, irfan, dil ve edebiyat, sanat, hukuk, devlet, iktisat gibi... müesseseler meydana getirmesi; gaye birliğine ve bir örnek âdete, an'aneye, örfe sâhip olması lâzım gelmiştir. Bu müesseselerden herbirinin ne kadar ağır fedakârlıklara mal olduğunu anlamak için, dağınık hurâfelerin mazbut bir millet dinine dönebilmesindeki eziyetleri; kör ihtiyaçlar yığınının millet iktisadı hâline erişebilmesindeki sonsuz kahırları; herbiri bir parça toprakta; başka bir ağızla derdini anlatan aşîretlerin tek dille anlaşabilmesindeki önlenmez ayrılıkları.. örnek olarak düşünelim! Müşterek târihi yarattıran işlerin, felâketlerin ve saadetlerin potasında eriyip coğrafyaya dökülerek

Levent Şahverdi Arşivi

onu vatanlaştıran topluluk; akıcı olmaktan, muayyeniyetsizliğe her an namzet kütleler olmaktan çıkar, MİLLET olur. Ve artık nesiller, târihi boyunca şu vatandan ve şu millettendir. Fertlerin hayatı için de muayyeniyetsizlik burada bitmiş, muayyeniyet başlamıştır. Bu bakımdan, milliyet fikrinin esası da vatanla, vatanın doğuşu ile başlar.

Vatanların varlığı, vatan felsefesi.. başlangıçla değil; bu muayyeniyetle ve bu anda kazandıkları şahsiyetle başlar. Târihî imkân, târihî zarûret denen ve ferdin olduğu kadar kütlenin de yaşamasında hökmünü yörüten müessirler de işte bu anda son ehemmiyetlerine yükselmiş olur. Biz, İrlanda'ya erişen kabilelerin soyundan doğabilirdik. Reis Ruzvelt Doğu Türkistan'ında yerleşen bir oymaktan çıkabilirdi. Ama bunlar hep ihtimallerdir, faraziyelerdir. Hakikat şu ki, biz Türk soyundan gelmiş ve Anadolu'da doğmuşuz. Soyumuzun geçirdiği ilk yerleşme mâcerası bittikten, vatan kurulduktan, soyumuz ve vatanımız adını, damgasını aldıktan sonra doğuşumuz, yaşamamız, adımız, sanımız artık muayyen bir kader çerçevesine girmiştir. Milletimiz için târihî imkânın çizdiği mahreki değiştirmemiz imkânsızdır. Çünkü saadet ve felâket, iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinlik, doğruluk ve eğrilik anlayışımız hep bu mahreke göre ayarlanmıştır. Bundan şikâyet edenlere sâdece şaşarız; çünkü bütün insanlık bu türlü imkânlara, zarûretlere göre kurulmuştur. Kendi vatanımızın, milletimizin târihî zarûretlerinden kurtulmak istesek, vaziyet ne olur ki? «Kader birliği», «târih birliği» ve öteki müesseselerin birliği ile şu âlem içinde imkân altına sokabildiğimiz anlaşma, başarma, sevme, sevilme, duyma, bilme.. gibi her şeyden uzak kalmış; bizimle hiç münâsebeti olmayan diğer târihî imkânlar ve zarûretler içinde kaybolmuş oluruz. Gurbet gibi bir motifi yaratan Türkler, bu kaybolmanın ne idiğini bütün

Levent Şahverdi Arşivi

insanlardan eyi anlarlar! Bu bakımdan bizim için, vatansızlığın sebep olacağı felâketlerle karşılaştırılacak bir felâket akla getirilemez, Atina ve Isparta beldelerinde en böyük ceza sürgündü! Bir müstebidin bir insana ölümden beter diyerek yüklettiği işkence sürgündür! Vatansızlığın insan benliğinde meydana getirdiği korkunç eksiklikleri bilmek için, yabancı bir memlekete giden veya bir memlekete yeni mâl olanların cüret ettiği hayâsızlıkları ölçü olarak almak yanlış olmaz. «Sergüzeşt arayan» diye tanıdığımız küstahların, bütün zekâlarıyle, cesurluklarıyle birlikte insanlığa getirdiği mel'unlukların sebebini en sonunda vatansızlıkta bulmuyor muyuz? Bunların bütün tecâvüz ve hareket kaabiliyetleri sanıldığı gibi yalnız zekâlarından değil, köksüz olmalarındandır.

Bir vatanın doğuşunda çekilen mihnetler, bâzan asıl vatan fikrinin doğuşundaki zorluğun yanında ufalır gibidir. Bizim, asıl vatanımızın varlığını, mânâsını anlamamız için geçirdiğimiz asırları, kaybettiğimiz babayiğitleri bir düşününüz! İlkin vatanı, «İslâm beynelmileliyeti»nin zarfı gibi gördük: «Hakikî müslim için vatan, bütün İslâm diyarı idi. Onun dışındaki topraklar dârülcihaddı.» Sonra, Osmanlı İmparatorluğu nizâmında vatan fikrimiz müstemleke ve anavatan kaydı gözetmeksizin hökümüzün geçtiği her yeri alıyordu.

Bununla beraber anavatanımız, hiç bir zaman, Türklerin elindeki yekpâreliği bulmamıştı. Bizans, Roma, Yunanistan, İran, Âsur.. hattâ Hititler.. Anadolu'yu sâdece işlerine gelecek biçimde işletmiş (exploiter), müstemlekeleştirmiştir. Bizzat Anadolu'lu olan Lidyalılar, Karyalılar, Likyalılar.. gibi kavimler de, bu kıt'ayı benimsemek şöyle dursun, dağınık kalmaktan başka şey yapamamışlardır.

Anadolu'yu adım adım ve böyük bir tâkip irâdesi ile benimseyerek onun târihî kaderini sırasına göre yaratan,

Levent Şahverdi Arşivi

sırasına göre değiştiren insan kütlesi, Türkmenler olmuştur. Oğuz boyları, yabancı ne varsa asırlarca bir sel hücûmu ile yıkmış, süpürmüş; sonra bu örenler üstünde yavaş yavaş, kendilerinin beldelerini, idâresini, sanatını yaratarak anavatanını kurmuştur. Bunun şuuruna ancak bugün varmakla berâber, imparatorluğumuzun böyle kurulduğunu biliyoruz.

«İslâm beynelmileliyeti» ve «Osmanlı İmparatorluğu» gibi iki çeşit vatan fikrinin içinde kendimizi nasıl yitirdiğimizi düşünelim. Eğer bu kendimizden geçmemize rağmen imparatorluğumuz yüzlerce yıl sürmüşse bunda anavatanın — bizlere damgasını vuran — vaziyeti baş sebeptir. Coğrafyamız, her yandan o kadar çok düşmanla, rakiple sarılmıştır ki, felâketler arasında durmadan bilendik. Bir milletin böyle endişelerle keskinleşmesi; onun bir mirasyedi kaygısızlığiyle emin bulunmasından bin kerre fazla yükselme âmilidir. Yalnız, o milletin, coğrafyasındaki bu böyük telkini işitmesi, bu telkine uygun yaşaması şarttır.

Alelâde bir şirketin, bir firmanın kurucularına, insanlığın tanıdığı hakları düşününüz!.

O zaman; bir vatanı kuranların, millete kendi şahsiyetini vermesine hak verecek; millete gaye çizmesini doğru bulacak; bu vatana yeniden gelecekler ve bu millete katılacaklar için gerekli gördüğü şartları koşmasına minnetle boyun eğeceksiniz.

Coğrafyadan vatana yükselişin kaç milyon fâciaya, kaç milyar hâdiseye, kaç milyar acıya mâl olduğunu anlamak için doğuran bir ananın yanında bulunmak; onun çektiğini uyanık yürekle görmek lâzımdır. Karnına düşmeden bir zerre, çok bayağı bir kimya zerresi olan; hattâ karnına düştükten sonra, dokuz aylık mihnet, çile devri içinde bile her şeyi bilinmez bir adsız «yük» olan çocuk.. doğarken anasını kaç kere öldürür, diriltir! Doğmadan

Levent Şahverdi Arşivi

bir yabancı olan, ve çok kere ölümüne ağlanmayan bu adsız et parçası için ana, ilkin canından da ileri gelen tâzeliğini, insanlığın övünme mevzuu olan güzelliğini vermiştir. Yıpranmış, bâzen sakat kalmış, mahrûmiyetler yüzünden mânâsı yitirilmiş bir bedenden sonra, bütün arzuların gömülmesi gelmiş, bunlara katılmıştır. Adsız, şekilsiz bir zerreden adlı, sanlı bir şahsiyet hâline getirdiği yavruyu «ya il alır gider, ya sel alır gider», yâhut cansız coğrafyayı ebedî vatan yapmak için sınıra gömmek iycâbeder. Şu üstünde bulunduğumuz toprakta dokuzyüz yıldanberi doğanların ölüp bu toprağa gömülenlerin sayısını kim bilebilir? Bir arşınlık yerini sulayan yiğit kanının, göz yaşının, alın terinin, göz nûrunun, zekânûrunun hesâbını kim yapabilir? Yüzlerce yıldanberi toprak olan Türklerin ayıkladığı pürüzün, doldurduğu uçurumun akıl almaz böyüklüğünü ve bu böyüklüğün niymetlerini anlamak için, tamamlıklarını kazanmak yolunda bugün döğüşen milletlerden birinin katlandığı korkunç fedakârlığı ölçü gibi kullanmak yeter.

O zaman, bir vatana bağlanmanın hikmeti ne güzel anlaşılır!. Vatana bu bağlanmanın, yal teknesine sâdık kalan köpeğin bağlılığına benzemediğini anlamak için şu hayâli göz önüne getiriniz: Almanya'nın, İngiltere'nin Anadolu'dan ileride, mâmûr ve zengin olduğunu kim bilmez? Fakat memleketin çocuklarını toptan bu ileri, zengin ve mâmûr illere göçürmeyi akla getiren bulunur mu?

Yerin, göğün, hülâsa: kaza ve kaderin yazısiyle başlıyan vatan meselesinin bugünkü hâline bakınız: Millet adına lâyık hiç bir cemiyet, yurdunu gönül rızasiyle bırakmamıştır, bırakamaz! Vatan bu derecede milletle berâberdir.

Levent Şahverdi Arşivi

VATANLARA DÂİR

Namık Kemalimizin vatan için yazdıklarından bukadar yıl sonra bu konuya dönmekliğimize sebepler çoktur. Yurdun ve dünyânın yüzüne dikkatle bakanlar bu sebepleri anlamakta güçlük çekmezler.

Bir milletin vatanında kalacağından emin olması için ne gerekiyor?

İnsanlığın ilk devirlerinde, antik devirlerde, hattâ Ortaçağ'da bir topluluk eğer komşularından daha zorlu ise bu emniyet gerçekleşebiliyordu. Sanat, kültür, siyâset ve.. herşey, topluluğun daha zorlu olmasını sağlarsa o insanlar kendi topraklarında kalabilmişlerdir. Yoksa köle olmuşlar, kütle kütle sürülmüşler ve sürüldükleri yerde yok edilmişlerdir. Topluluklar, dinamizmlerinin kör iştahı önünde tek engel görmüşlerdir: Zor!

Tekâmül nazariyesini hayvanda, bitkide kolayca tâkip edebiliyoruz. Yeni buluntulara dayanan şimdiki târih, insanlık için sürüp giden tekâmülü artık kabul etmiyor. Bunda haklıdır da. Zordan başka engel bilmeyen iştahların önünde herşey boştur, süreksizdir. İnsanlık boyuna kuracak, boyuna yıkacak ve boyuna işe yeniden başlayacaktır. Bu bakımdan milletlerin zordan başka bir hakka dayanması ancak Yenizamanların ortaya attığı bir temeldir. Boyuna daha güçlü, daha zorlu olmak.. Bu çaresizlik insanlığı ilerleten, insanlığı yeni keşiflere götüren böyük faktör olmuştur, bunu inkâr etmek imkânsızdır. Amma boyuna öldürme, yıkma ve bunlardan korunma çâ-

Levent Şahverdi Arşivi

relerini arayan insanlığın kaybettiği şeyler o kadar büyüktür ki yarınından emin olmayan, içtimâî emniyet tanımayan teklerin ömrünü bir gözönüne getiriniz. Bu didişmeye mahkûm insan yaratabilir mi? Şâheser, dehâ eseri verebilir mi? Çevresinde hep zora dayanan iştahların cenderesini duyan millet de bu zor sistemini artırmaktan başka ne verebilir? Böyle bir sistem içinde insanlığın devamlı tekâmülü düşünülebilir mi?

Bunun içindir ki insanlık modern devirlerde, vatanların çerçevesini emniyet altına almak istemiş, bu emniyeti zordan başka haklar üzerine yerleştirmiye çabalamıştır. Bu başlayış insanlığın en böyük öğünme vesîlesi olmalıdır. Bu hakların başında bir vatan içinde, millet olarak yaşamak gelir.

Bir milletin vatanını hangi andan başlatmalıdır? Bir yer, bir insan kütlesine ne zaman yurt, vatan olur? Biliyoruz ki «neolitik» çağdaki yerleşmeler jeolojinin müsaadesi ölçüsündedir. İnsan nerede yaşayabileceği yer ve oraya doğru bir yarık, bir yol bulabilmişse oraya dökülmüş, oraya yerleşmiştir .Yâni, yurtların ilk manzarası baştan aşağıya tesâdüfledir. Höyüklerin ilk kurulduğu yerlere bakıyoruz: Su kuyuları, pınar yanları ve tümeltilerdir. İnsan buralara topluca gelmiş, belli ki dili, kanı nisbeten insicamlı olarak tabiatın bu müsaadeli köşesini seçmiş. Amma başka bir köşeyi de seçebilirdi. Bakır devri insanlığının bile — hattâ yalnız Önasyada — nekadar geniş yerlere yayıldığını, nekadar dağınık yerlerde yurt tuttuğunu düşününüz! Buralar, jeolojinin şartlarından başka sebep, faktör bilmiyen tesâdüflerden başka ne ile tutulmuştur. Bu ilk insanlıkların yazı denen niymetten uzak kalması tesâdüflerle kurulan bu yurdun arkeoloji vesikalarından başka şeylerle devam etmemesine sebep olmuştur. Bu yurtlarda gelenek, hâtıra devam etmemiştir. Höyüklerde görüyoruz ki yangınla biten bir kültür katın-

Levent Şahverdi Arşivi

dan sonra gelen katın medeniyetinde çehre, esaslı olarak değişmiştir. Daha önceki katın bâzı teknik şeylerinden hâtıralar, izler var. Fakat işte okadar! Evlerin istikameti, şekli, katı, böyüklüğü, kapkacak rengi ve biçimi kökünden değişmektedir. Bâzan insanların bile kökü kazınmakta, — antropolojinin vesikalarına göre — tamamiyle yeni bir soy türemiş bulunmaktadır.

Böylece, tesâdüfle kurulan şehirler, yeni tesâdüfle — ya zelzele, ya yangın, ya istilâ ile, bâzan da tûfan ile — yokolmaktadır.

Prehistoryanın, protohistoryanın yerleşmiş insanı, toprağına tesâdüfün eliyle geldi, yerleşti. Buna şüphe yok. Onu toprağına bağlayan ilkin miğdesi idi. Buna da şüphe yok. Bu insanların — miğdeleriyle bağlandıkları — bu toprak için döğüş ettiklerini de biliyoruz. Fakat bunlar vatanın doğuşunu göstermez. Ne zaman ki bu insanlar, bu toprak üstünde sağladıkları menfaate eş, hattâ üstün menfaatleri kendilerine vaadeden, temin eden yurtlara, kendi topraklarını tercih edecek bir anlayışa kavuşurlar, işte vatan o zaman doğuyor demektir. Kendimize madde olarak menfaat temin etmediği zaman bile yoluna can verilebilecek toprak: işte vatan budur!

Pekiyi: İnsanlara fayda temin etmediği zaman bile, yoluna ölebilmeleri için bu toprakta ne gibi unsurlar yaratılmıştır? Yâni, menfaatlerin üstünde insanlara kendi yolunda canverdiren bu unsur nelerdir?

Benim anladığıma göre: hâtıralardır. İnsana yaşamanın değerini, tadını, mânâsını, gayesini çizen hâtıralar. Bu hâtıralar olmadıkça insanın, toprağı vatan edinmesi imkânsızdır. Onun yoluna — kendi gönlü ile — canvermesi imkânsızdır.

Bu hâtıraların doğması, insanın o toprakta yaşaması iledir. Amma sönmemesi, kaybolmaması, insan nesille-

Levent Şahverdi Arşivi

rine tâze bir güç olarak geçebilmesi: târih ile mümkündür.

Hâtıraların yumağı: Buna târih diyoruz. Yaşayan nesiller bu yumağı çözerler, çözerler, şuurlarının gergefinde işlerler: vatan denen böyük gerçek böyle doğar.

«Toplulukların hâfızası» dediğimiz târih, yazı olmasaydı bu kerteye yükselebilir miydi? Masalın, efsânenin eksikliği târihin önünde siliniyor ve târih bu iki kaynağın içinden — deniz köpüğünden doğan Afroditin gerçekliği ve ayrılığı ile — fışkırıyor. Bunun böyük faktörü yazıdır.

Vatanların kuruluşunu yazının bulunmasına bağlamak tamamiyle yerindedir. Yazı, toprakla insanın münâsebetlerini, başka bir vesikaya nasip olmayan kuvvetle sürüp götürdüğü, yaşattığı için herhangi bir felâketle yıkılan beldelerin, insan beyninden, insan gönlünden hemen uçup gitmesini önlemiştir. Böylece o beldeler, o topluluğun geride kalanları için ölmemiş, yaşamaya devam etmiştir. Oraları ele geçirenler bile, yazı sebebiyle, yıktıkları yerlerin kendilerinden başkalarına yurtluk yaptığını hatırlamaya mecbur kalmışlardır. Ellerine düşen insanlara — hattâ menfî muameleleriyle — bu hatırladıklarını belli etmeye, bu yüzden de onların gönlünde eski yurtlarını yaşatmağa sebep olmuşlardır.

Yazıdan önce de insanlar toplu yaşadılar. Toprağı ektiler, biçtiler ve çiftçilik denen zahmetli, mukaddes mesleğin temellerine dayanarak köklü bir âlem kurdular. Yazıdan önce insanların mâdenlerden faydalanmayı ne yüksek derecede bildiğini şimdi mükemmel öğrenmiş bulunuyoruz.

El zanaatlarını birer güzel sanat kolu derecesine yükseltmişlerdir. Yazıdan önce muharebeler vardı. İnsanlar şehirleri almayı, yıkmayı mükemmel biliyorlardı. Elimize geçen şehirler gösteriyor ki o devirlerde surlar, kaleler

Levent Şahverdi Arşivi

vardı. Harb vâsıtaları vardı. Âileler vardı. Evlerinin büyüklüğünü, küçüklüğünü görerek bu âilelerin ne türlü sosyal hayatları olduğunu da biliyoruz. Bu devirdeki idoller, möhürler, ocaklar, mezarlar gösteriyor ki din de vardı, mülkiyet de vardı, din merâsimi de vardı.

Fakat bütün bunlar, yok oluyor, yenilen veya ezilen nesillerin ardından gelenler, bunlardan habersiz kalıyordu. Böylece yurt herhangi zorlunun elinde, onun dilediği biçimi, rengi, cinsi alan akıcı, kararsız bir tabiat parçasından farksız oluyordu. Bir memleket, hattâ hiç yıkılmasa, başkalarının eline geçmese de; yaşayan ve boyuna yenilenen nesiller için gene tabiat parçasından farksızdı. Yaşadığı evin ne zahmetle yapılıp devam ettiğini, onun böyle ayakta kalabilmesi için daha öncekilerin canlarını, canlarından da sevgili birçok şeylerini verdiğini nereden bilecekler? Bu yaşadıkları istepin tabiat elinden alınıp insan yatağı, insan barınağı olabilmesi için ne zekâlar erimiştir, ne gençlikler erimiştir, nasıl bilinir? Şu su içtiği pınarın başında neler olmuştur, şu nöbet beklediği surların yolunda ne canlar toprak olup gitmiştir, insan hatırlıyabilir mi?

Fakat, târih araya girince işin rengi değişmiştir. Olup bitenler, yayılanlar adım, adım, köşe, köşe, parça, parça hatırlanma imkânı bulundukça nesillerin hâfızası, yaşanılan toprağı, şöyle böyle bir tabiat parçası hâlinden çıkarmış, yaşamanın bütün mânâsını bize veren tek imkân kertesine yükseltmiştir.

Bu hâtıraları çekecek, alıkoyacak nelerdir? İlkin yaşadığımız yerin kendisi, asıl coğrafyadır. Onun dağları, ovaları, suları, gökleri, hayvanı ve bitkisi ile asıl çehresidir. İnsan oğluna gurbette, hasta döşeğinde, yâhut son nefesinde gelip beliren bu çehre, her yerde bir olması gereken tabiata, ayrı bir çeşni verir ve yurdu, eşsiz zannettirir.

Levent Şahverdi Arşivi

Sonra; bu coğrafyayı gören, yer yer değiştiren fakat her zaman onun canını meydana getiren insandır, nüfûsudur. Çocuklukta, gençlikte,ihtiyarlıkta, bekârlıkta, evlilikte ayrı ayrı yaşayan insan! Bu yaşayışı ile bu coğrafyayı dolduran insan! Ah bu insan! Keder, sevinç, kin, şefkat, zor, bitkinlik anlarında, âşık iken, sevilirken, aldatılırken, beğenilirken, alay edilirken.. ayrı ayrı bu coğrafyaya döktüğü kanlar, yaşlar, emekler, zekâlarla vatanı nasıl meydana getirmiştir!..

Sonra; bu hâtıraları çeken, toplayan başka röper noktaları var. Bütün anıtlar: Şu mâbetler, saraylar, evler, yollar, köprüler, kervansaraylar, suyolları, hamamlar, çeşmeler.. teker, teker milyonlarca voltluk bir kudretle insan hâtırasını çeken ve mıhlayan varlıklar değil midir? Sonra yazı, târihin dayandığı böyük dayanak, dil dediğimiz muhteşem anlaşma vâsıtasını, güzel sanatların en tatlısı olan edebiyat hâlinde, nesilden nesile alıp getirmiştir. Edebiyat.. Hâtıraları bir eleğimsema, bir ebemkuşağı tâzeliğiyle insanların gönlünde tutan hâtıraları teker teker, biz yaşamışız, biz yapmışız gibi dile getiren ve silinmekten koruyan, canlı tutan edebiyat!

Yazı ile, güzel sanatların yüreğe en derin işleyeni olan mûsiki göklerden yere inmiş, insan hâtırasının başka bir bekçisi kesilmiştir.

Hâtıraları rengin büyüsü ile güzeleştirip nesillere devreden resim nasıl unutulur? Serbest, gafil, israfçı tabiatı şöyle bir yana çekip insanın her türlü imkânlarını ve imkânsızlıklarını herşeyden mükemmel olarak aksettiren mezarlar akıldan çıkar mı?

Bütün bunlar târihi yaratırlar. Târihe ölmez çehresini verirler. Ve vatanların doğuşunu müjdelerler. Bütün bunlar, hem kuru tabiatı yer yer bizim zaptettiğimizi gösterir; hem her biri, insan hâfızasına geçen nesilleri âdetâ çiviler. Bunlarla insan — tesâdüfün, kör iştahlar

Levent Şahverdi Arşivi

dinamizminin sürükleyip getirdiği — toprağın üstünde yerleşmiş, hak gibi, adâlet gibi, tad alma gibi, yalnız insanın gerçekleştirebileceği niymetlerle, yâni medeniyetlerle, kültürle, tarafsız coğrafyayı, vatan yapmıştır.

Târih, tekleri hâtıralar yoluyla toprağa bağladığı gibi, kütlelerin öteki kütleler önünde vatanlariyle nisbetini de aydınlatmaktadır. Bu kütlenin toprak üstünde yarattığı şeyler onun, bütün dünya karşısında vatanı üstündeki hakkını — ateşten oklar gibi — göze sokan gerçeklerdir. Kütlenin yarattığı bu şeyler onun medeniyetidir, kültürüdür. Bunların her zerresini yaratmak için; toprağı yalnız başka kütlelerden almak değil, tabiatın elinden de zaptetmek için topluluğun katlandığı sayısız mihnetleri — ve onun dayanakları olan yazı, güzel sanatlar, anıtlar, teknik — bütün incelikleriyle aksettirir. Bu aksin sayfalarında biz, bir topluluğun vatanı üstündeki haklarını okuruz. Târihin aksettirdiği emek, zekâ, sanat, zevk, ve mihnetler; bir vatanı yaratan kütlenin oradan atılmaması için yeter bir sebeptir. Bir evi kuran âilenin başına gelen herhangi bir felâket, daha genç, daha dinç olan yabancılara o evi gasbetmek hakkını nasıl vermiyorsa, milletlerin hatâsı, uğradıkları felâketler, hayatlarının bir ânında gösterdikleri herhangi düşkünlük de onların vatanını başkalarının zaptetmesine hak veremez. Zorun karşısına insanlık, yaşamakta devam eden târihin hakkını koymak sûretiyle barbarlık devrini kapatabilir.

İytiraf etmeli ki, bâzan bir vatan üzerinde türlü târihler katışmış olur. Bunların birbiriyle çarpıştığı da olur. O bir çok medeniyetler, milletler **g e l m i ş**, iz bırakmış, gitmiştir. Bunlar, târihin, «vatanlara tanıklık eden temel» olma imtiyâzını karışıklığa uğratmamalıdır. Dikkat edilirse görülür ki, bu târihlerden bir kısmının dayandıkları belgeler şimdi arkeolojik değerden başka şey değildirler. Bunlar ancak arkeolojinin konusu

Levent Şahverdi Arşivi

olabilirler, milletin, milletlerin değil! Sonra; çatışan veya çarpışan târihlerden en üstünü, en canlısı bu toprak üstündeki milletin vatan dâvasına temel olabilir. Geriye kalanlar olsa olsa bu feyizli târih için tanıklık eden belgelerdir. Nihâyet; yaşayan bir târihi yaratanların; yerine geçtikleri târihin sâhiplerinden daha üstün, daha olgun, daha uzun ve sürekli medeniyet, kültür hayatı meydana getirip getirmedikleri gözönünde bulundurulmalıdır. Bu türlü ölçüler kullanılmadan, aklına esen kavim artıklarının şurada buradaki arkeoloji hâtıralarını ele alarak milletlerin barışını, emniyetini bozması; târihe saygı değil, târihi yalan şâhit gibi zulmün, gasbın âleti yapmaktır.

Buraya gelince; bir vatanın haklarını korumakta, vatan olarak kalmasında, milletlerarası hukukun yerini ve ödevlerini belirtmek şarttır. Hakları unutan, hakları yanlış esaslara dayanan, bir kâinatın karşında en zorlu, en muhteşem vatanlar da dayanamaz. Milletlerarası hukukun, yaşamakta devam eden târih üzerinde kuracağı vatan hakları; karşılıklı emniyet için en esaslı temel olacaktır. Çünkü bu temel, milletler gelişiminin gerçeklerini içine almaktadır. Bu temel, bir milleti insanlığın âilesi içinde yer aldığına inandıran havayı, iç âlemini yaratır. Bu hava ve iç âlemi, kütleleri muvâzene içinde ileriye doğru alıp götüren, insanlığa karşı emniyetlerle hareket ettiren imkândır.

Yazı, hâtıralar, târih, milletlerarası hukuk... Evet, hep bunlara inanıyorum. Bunlara inanılmazsa insan, canavarlar gibi biribirini yemekte devam edecek. Bütün bunlar doğru. Amma şu dünyâda doğan ve yok olan, vaktiyle yaratılan, şimdi ise ancak dünya târihinin bir hâtırası kalan ne kadar vatan var! İlk çağlardan, hattâ bugüne kadar, vatanlar yok edilebiliyor. Bizden önceki âlem, sayısız örneklerle dolu. Kâh kıtlığın, depremlerin, kuraklığın; kâh dinin; kâh kinlerin, iştahlarını sürükle-

Levent Şahverdi Arşivi

diği kütleler; bir vatanı yok etmeğe yetmiştir. Bu faktörlerin akıtıp getirdiği kütlelerin, ya kalabalığı, ya teknik üstünlüğü, yâhut... yâhut... bir vatan çocuklarının yurtlarını korumaması, yoluna ölememesi; bir vatanın yok olmasını hazırlamıştır. Arkada hatırlayacak kimse kalmadığı zaman — tıpkı hatırlanacak şey olmadığı zamanki gibi — artık vatan yoktur! Bütün dünyânın hatırlaması, bir toprağı, bir coğrafyayı belli bir vatan hâlinde ihyâ etmeğe yetmemiştir, yetmez!

Hitit medeniyetini, sanatını, târihini artık bütün insanlık biliyor ve hatırlıyor. Amma bir Hitit vatanı artık yoktur! Asur İmparatorluğu, Assyrioloji gibi bir bilim yaratarak bütün insanlığın hâfızasındadır. Amma bir Asur vatanı artık yoktur, olamayacaktır!

Bu iytibarladır ki, bir milletin vatanında kalacağından emin olması için, her şeyin üstünde: O vatanı tanıyan, seven kütlelerin kalmış olması şarttır. Ve galiba Mithat Cemal, yerden göğe kadar haklıdır:

«Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır!»

Levent Şahverdi Arşivi

TÂRİHİMİZİN ÖĞRETTİKLERİ

Türklerin târihi bir denizdir. Orada kaybolmak istemiyenlerin mevzuunu sınırlandırması şarttır. «Târihimiz» kelimesi ile benim kasdettiğim, Oğuz Boylarının Önasya'da yarattığı zamandır, işlerdir.

Bizimle uğraşanlar, hakkımızda türlü türlü höküm verirler:

Bir Abdullah Cevdet için Türkler ecnebî damızlığa muhtaç olacak kadar pörsümüştür. İslâm âlemindeki aşağılığın tek sebebi Gazneli Mahmut'tur.

Müslüman oluşumuzu, Hazer'in cenubundan geçip bu yerleri vatan yapmamızı felâketlerin kaynağı sayan okur yazarlarımız bugün de boldur. Türkçe konuşmamızı bir eksik bilen, başka bir ecnebî dili, anadilin yerine yerleştirilmeyi teklif edenlerimiz de vardır. Bizim birçok işleri yapamıyacağımıza yabancı kudretinin bir Allah vergisi olduğuna iytikad, henüz silinmemiştir.

Ecnebî gözüyle Türklerin muhakemesi de boy boydur: Bizi bir zaman «Allahın belâsı» deye mektep kitaplarına geçirenler, bütün Avrupalılar, Amerikalılardır. Biz; Önasya cennetini altüst edip külünü savuranlar deye gösterildik. Bir Arap târihçisi, Ahmet Zeki (Paşa) için İslâm âlemindeki düşüklükten Türkler mesuldür. 1914-1918 Umûmî Harbinden sonra, kendi milletlerinden umut kesip şarka yönelen Avrupalı mütefekkirler bizim üstümüzde durmazlar. Onlara göre Türkler, vereceğini ver-

Levent Şahverdi Arşivi

miş olan, eskimiş bir kütledir; dünyâya yeniliği, kurtuluşu Islavlar getirecektir.

İçli dışlı, hakkımızda ileri sürülen bu görüşlerin bizdeki menfî tesirlerini görmemek için kör olmak gerektir. 1928 de Münih'te gördüğüm bir mimar namzedi, bizim dünyâya çapuldan başka şey getirmediğimizi söyleyerek hepimize dehşetten, tiksintiden dilimizi yutturmuştu. Çok eyi bir enstitü müdürü tanırım ki kötü, aşağılık şeyleri ifâde için «Osmanlı» kelimesini kullanmayı âdet edinmiştir. Dünyâ kurulalıdanberi gelip geçenleri Türk saymak modadır. Bunu ispata çalışmak ilimdir; amma târihimizin kurucularını hakaretlere boğmak yeniliktir, hattâ vatanseverliktir. Galiba bunun içindir ki Antakya gibi bir beldemizin kenarında kurduğumuz yüzlerce yıllık «Demir Köprü»yü, Arapçanın «Cisri Hadit» yapmasına kızınca onu «Hitit Köprüsü» yapar, fakat buralarda nekadar sanat âbidemiz varsa hepsini söker atarız. Yâhut ahır yaparız. Demek, bizim asıl târihimizi hor görmek; bizim iktisatça sefaletimiz, teknikçe geriliğimiz karşısında kendimizi «dejeneresansa» uğramış bulmak... daha sökülüp atılamamıştır.

Târihimizin öğrettiği ilk hakikat, bu vatanı kurmanın kolay olmamış bulunduğudur. Üstünde bugün seleserpe gezdiğimiz bu topraklar, «Vatanımız» olabilmek için Türkmen ,yetiştiriği en seçme yiğitleri, en sevdiği, üstüne titrediği zekâları, dokuzyüz yıldır buralarda eritmiş, buralara akıtmış bulunuyor. Türk illeri dört yandan, ille Bizans, Adalar, Ermenistan, Gürcistan yanından düşman illerin içine girmişti. Buralarda kılıca kılıçla, baskına baskınla, akına akınla karşıkoymak gerekiyordu; her an tetik davranmak, tedbirli olmak, yiğit kalmak şart oluyordu. Hayat, bundan ötürü çetin, ateşli, fakat kahramanca kurulup gidiyordu. Şüphe yok: karşılarındaki düşman da böyle idi, böyle yetişiyordu. O da yeni Hıris-

Levent Şahverdi Arşivi

tiyan olmuş, o da dinin emrini her buyruktan yukarı görmekte idi. Birbirlerine karşı bile gaddar, zâlim olmak vasıfları da üste kalıyordu. Bu iytibarla Türkmenlerin durumu çok zordu; her an geldikleri yere atılabilirlerdi. Amma işte öyle olmadı: en çetin şartları bile yenebildik ve bu toprakları, yekpâre bir vatan hâline soktuk.

Demek; Oğuz Boylarının, yâni bu vatanı kurup onu Beylikler, İmparatorluklar hâlinde yaşatanların, Önasya'da, hele Anadolu'da uğradığı türlü suykastlara rağmen ayakta kaldığı, erimediği; târihimizin öğrettiği ikinci hakikattir. Bu suykast şebekeleri yalnız insanlar, hökûmetler tarafından ve silâhla olmamıştır; tabiat, kazâ ve keder, insan ve hökûmetler, kültürler ve medeniyetler... Hepsi de Türkmen'in bu vatanı kurmamasına yâhut eriyip gitmesine elbirliğiyle çabalamıştır.

Bir yanda eski Yunan kültürüne dayanan, nüfuzlu eritici Bizans İmparatorluğu; bir yanda dörtyüz milyonluk kütlesiyle Türkler için bir ahtapot olan Çin; bir yanda kesildikçe üreyen mahşer: Islavlar; bir yanda İsa'dan önce 3000 yıldanberi Önasya'yı haraca kesen Sâmîlerin yepyeni bir fışkırması; bir yanda barbarlıklarını pek silkip atamamış Lâtinlerin, Cermenlerin, Anglo-Saksonların elinde yaman bir taassup, zulüm, istilâ yatağanı kesilen Hıristiyanlık; bir yanda bu Hıristiyanlığa karşı canını kurtarmaya çabalıyan Müslümanlık...; nihâyet, Gürcüler, Ermeniler, «Cinevizler», Sırplar, Arnavutlar, Bulgarlar, Rumanyalılar gibi düzünelerce külâhlı, pusatlı, yarı barbar, yarı mutaassıp, kâh dindar, kâh çapulcu; ticâreti, ilmi, hattâ sanatı haraca kesen kömeler..

Türkmen, işte bu ihtiraslar, bu birbirini tamamlıyan suykastlar, türlü sebeplerle bilenmiş bu silâhlar arasında Önasya'daki târihini, vatanını yarattı. Yarattı ve yaşattı. Bu hakikat; Türkmen denen, Oğuz Boyları denen, Garp Türkleri denen, kâh Selçuklular, kâh Osmanlılar he-

Levent Şahverdi Arşivi

yetinde görülen eşsiz realitenin canlılığını gösteren ateşten oktur: Zamanla, bütün o düşman, o müttefik varlıklar ya başka kanallara akıtılmış, ya Türkmen'in iş ortağı hâline sokulmuş, ya kötülük yapamaz hâle getirilmiştir.

Târihimizin öğrettiği üçüncü böyük hakikat: Oğuz Boylarının Önasya'yı ele alması; şarkı, hele İslâm dünyâsını kurtaran eşsiz bir müdahâle olduğudur. İsâ'dan sonra tek istilâ gösterilemez ki neticesi bakımından Türkmenlerinki kadar böyük, hayırlı olsun. Prof. Şemseddin Günaltay'ın da dediği gibi, «tabiatla mücâdele ede ede pişmiş, tabiat kaanunlarını kavramış; realiteye, müsbet düşünüp görmeye alışmış; mânen de mezhep mücâdeleleriyle yıpranmamış» bu yeni faktörün Önasya'da işe başlaması insanlık için tam bir niymet olmuştur. Bu müdâhale ilkin düşünce hürriyetinin, vicdan hürriyetinin Önasya'da, Akdeniz'de kurulması için bir niymet olmuştur.

Eski Yunan medeniyeti — ki bizzat kendisi şarka yönelen ilk Rönesansdır — Makedonyalı İskender'in ululuk hastalığına, mâcera düşkünlüğüne kurban gidip yıkılınca ikiye ayrılmıştı. Birisi garpta Romanın, sonra kilisenin mirası oldu. Klâsik Avrupa Rönesansını XVI. asırda doğuran âmiler içinde bu mirasın da yeri var, amma o vakta kadar Garbın iskolastik tarz elinde sürünmesini önleyememiştir. Bu Rönesansa kadar cihandaki düşünüşün, bilginin asıl nâzımı Şarktadır.

Eski Yunan Medeniyetinin şarktaki vârisleri: İskenderiye, Antakya, Silifke, Bergama... hep Helenistik Çağ'ın imparatorluklarına merkez olmuştu. Bunlar, Bizans'ın mirası olduktan sonra tamamiyle Müslümanların eline geçmiştir. Emevîlere, hattâ sâdece Abbasîlere kalsa, Helenizm mirasından istifâdeye imkân kalmazdı. Gerçekten de, Helenizmin, ille néo-platonisme'in nimetleri, İbrâniceye çevrildiği o sıralarda gerek İslâm, gerek Bizans âle-

Levent Şahverdi Arşivi

minde, kiliselerde korkunç din kavgaları olmakta; Yunan felsefesine sâdık kalanlarla Bizantinizm arasında kanlı çarpışmalar sürüp gitmekte; medeniyet eserleri yıkılıp, mahvolmakta idi. Bizansın medeniyete vurduğu darbeyi, bu bakımdan, dünyâ durdukça lânetle anmak lâzım. İş böyle gitseydi, Bizanslıların ve Arap Ortodokslarının elinde kadim medeniyetin zerresi kalmayabilirdi.

Türkmenlerin, Önasya'da, İslâm dünyâsında yerlerini alması, işte bu devreye rastlar. İster Abbasîler adına, ister müstakil devletler hâlinde iş görsünler; kadim metinlerin Arapçaya çevrilmesi, aklın nakle üstün görülmesi, vicdan serbestliğinin riâyet görmesi onların karakteristiğini teşkil etmiştir. Şarkın ilk Rönesansı da bu sâyede doğmuştu.

Yakın Şarkı gerçek bir inhitattan kurtaran bu Türkmen müdahâlesi, bu ilk şark Rönesansı; daha sonraki Arap halifelerle onlardan kuvvet alan Ha. Eşarî ve Gazâlî elinde boğulmak üzere idi ki Anadolu'da, Yakın Şark'ta yerleşen Selçuklu Türkmenleri vatanlarını bu Rönesansın mirasına bir bahçe gibi açtılar. Başka illerde barınamıyan bir Şemsi-Tebrizî, bir Mevlânâ, bir Sultan Veled, bir Muhittin-i-Arabî... ancak bizim illerimizde vicdânına, düşüncesine hürriyet buldu, yerleşti. Tesâmuh (= tolérence) o devirde de Anadolu'yu bütün seçkin insanlığın buluşma yeri yapmıştı.

Sonra; güzel sanatların, plastiğin —heykelin, kabartmanın— minyatürün; güzelliğine doyum olmayan çinilerimize işlenen insan şekillerinin... bugün bilebildiğimiz kadarı da —Eşarî ve Gazâlî dünyâsında heykelin, resmin mahkûm edildiği o anda— Selçuklu Türkmenlerinin güzel sanatta, vicdan, düşünce serbestliğinde nerelere kadar ilerlediğini gösteren başka bir misâldir.

Önasya'da Oğuz boylarının yerleşmesinden doğan ikinci niymet, şu çok ünlü «Roma sulhu»n dan beri bu

Levent Şahverdi Arşivi

âleme tattırdığımız sükûndur, emniyettir. Herşeyi soyumuzun aleyhine yoran «Ehli salip» döküntülerinin iftirâlarına rağmen, insanlık bu niymeti de gün geçtikçe «diliyle ikrar, kalbiyle tasdik» etmektedir. Kilisenin, Bizansın din kavgalariyle birer çöl manzarası alan geniş bir kıt'ada Selçukluların yaptığı yolları, o kuş uçmaz, kervan geçmez beyâbanlarda Sultan Hanları şeklinde akıttıkları zekâyı, medenî anlayışı bir gözönüne getiriniz. Buralardan insanlar, zenginlikler aktı. Bunların akması için sulh ve emniyet denen büğünün varlığı şarttır. Böyük ticâret yolları Anadolu'dan geçiyor, Anadolu'ya dökülüyor, Anadolu'dan başlıyordu. Refah seviyesi, yaşama seviyesi durmadan artıyor; Anadolu Türk kütleleri ile doluyordu. Bizanslıların, Ermenilerin, Gürcülerin zaafı, taassubu yüzünden Yakın Şarkı parçalayan anarşi devri, böylece bitmiş; herkesi malından, canından emin bırakan böyük bir devlet sistemi ile «Türkmen sulhu» girmişti.

Bundan başka Türkmenler; birbirini boğmak üzere olan ırk, mezhep kütleleri arasında devlet nüfusları, ruhlarıdaki tesâmuhla öyle bir te'sir yaptılar ki insanlığa yeniden umûmi bir disiplin, sükûn ile birlikte adâlet, doğruluk getirdiler. Adalet, doğruluk prensipleri ancak insanın ereceği niymetlerdir. Ve insan, ancak hayvanlığını, barbarlığını yendikten sonra bu niymete erebilir. Bu prensipler, Romalının «Hak, zorundur!» formülüne, vahşiliğine nekadar aykırıdır! Bütün dünya hukuku bugün bile bu Romalı formülünün ağır, barbar damgasını taşımaktadır. Bu damga ile yüzü, özü kapkara bir âleme Türkler, adâleti doğruluğu, anlaşma zihniyetini yalnız tavsiye etmemiş: onu tahakkuk da ettirmişlerdir. Azlıklara verdiğimiz hakları, asırlarca işgal ettiğimiz yerlerdeki muâmelelerimizi, hattâ kapitülâsyonları bu zihniyetimizin delili alırsam şaşmayınız. «Yaşamak için kavga» formülünün medenî Avrupa'ya, Amerika'ya İncil oldu-

Levent Şahverdi Arşivi

ğunu görüp bizim imparatorluklarımızın adâlet, doğruluk, anlaşma zihniyetine «siyâset aptallığı» deyenlerle bir düşünmüyorum. Azlıklara verilen haklar, imtiyazlar, kapitülâsyonlar bizim en zorlu, en şuurlu devrimizde verildiği için dünyaya hangi gözle baktığımızı, bu Şarlken, bu Birinci Fransuva, bu Borjivalar dünyasına ne getirdiğimizi mükemmel gösterir sanıyorum.

Bütün bunlar doğrudur. Fakat —o kadar böyük başlıyan— Selçuk İmparatorluğunun daha XIII. asır sonunda çöktüğü de bir korkunç realitedir. Bu, yalnız bir siyâsî idârenin çökmesi olmamış; bütün dünya görüşünün değişmesi; Türklerin garptaki bütün hareketlere uzak kalması neticesini de vermiştir.

Dünya ölçüsünde, dünya için acı olan bu çöküntünün üç sebebi vardır:

1. Tâze Selçuk İmparatorluğunun «haçlılar» suykastına uğraması, yeni beldelerimiz, yeni yollarımız üstünden, bu milyonlarca barbar mutaassıp; tâze bir bahçeyi ezen korkunç bir silindir gibi geçti.

Haçlılar hücûmu yalnız yıkmakla, örene çevirmekle, bütün bir medeniyeti —insanlığa vâdettiği— bütün meyveleri vermekte geciktirmekle; bu medeniyetin hamlesini geri durdurmakla kalmamış; şarkın garba karşı önüne geçilmez bir şüphe, endişe, tiksinme beslemesini, böylece hümanist düşüncelerin, cereyanların bir daha doğmamasına sebep olmuştur. Bu hücûm, Selçukluların üniversel görüşünü yıkmış, dünyâyı iki düşman mezhep kütlesine ayırmıştır.

2. Haçlılardan daha meşum neticeler veren Moğol istilâsı, Moğol akınları. Haçlılardan kurtulabilen her şeyi Moğollar yoketmiş; ille Selçuk âlemini içinden vurmakla şarkın en böyük medeniyet âmilini ortadan kalkmağa zorlamıştır. Anadolu'nun Moğol istilâsiyle perişan olması; bir yandan siyâsette ahlâk bozukluğuna, şahsi-

Levent Şahverdi Arşivi

yetin erimesine; öte yandan ayyarların, dervişlerin, mutaassıpların ortalığı basmasına imkân vermek sûretiyle de pek şeâmetli olmuştur.

3. Bu iki âmilin tesirleri altında, tertemiz bir Türkmen kütlesinin, disiplini, sıra ve saygıyı yitirmesi, sıra ve saygı, mezhep ayrılıklariyle sarsılmamış olmak... Selçukluları dünya târihinin, orta çağda, kahramanı yapmıştır. Bunlardan mahrumluk onları târümâr etti.

Şurasını hemen kaydetmeliyim ki dünyâda hiçbir cemiyet; herbiri teker teker bir soyu yoketmeye yeten bu üç korkunç suykastın müşterek hücûmuna dayanmazdı. Türkmenlerin buna dayanması, hattâ daha böyük, daha zorlu, daha mükemmel teşkilâtlı, daha medenî bir yeni imparatorluk: Osmanlı İmparatorluğunu kurarak kadere meydan okuması.. bu böyük soyun ne arı bir kan taşıdığını, bu kanın nasıl tükenmez bir enerji kaynağı olduğunu ispat eder. Böyük Türkmen kütlesi, soylarının hediyesi olan kanlarına; kaynaklarından getirdikleri idâre kabiliyetine; dinlerinin yekpâre tutan te'sirine dayanarak bütün bu suykastlardan dâima daha tâze çıkabilmiştir.

Selçuklu fâciasının hemen ardından Osmanlı İmparatorluğunu kuranlar dünya târihinin dâima hayretle, hörmetle göreceği, böyük simalardır. Bu imparatorluğun da bugün göçtüğü bir vâkıadır. Şu dünyâda canlı olan her şeye göçmek mukadder olduğuna göre, Osmanlı İmparatorluğu gibi bir dinamik kudretin de çökmesini tabiî bulmak lâzımdır. Mesele onun çökmesinde değil, bu çöküntünün şartlarındadır.

İnsanlığın tanıdığı en uzun ömürlü imparatorluk olan Osmanlı idâresinin de inhitât sebeplerini —Selçuklularınki gibi—, soyumuza, kültürümüze (dinimize, dilimize, mûsikimize), dünyâya gelirken seçtikleri coğrafya yoluna verenler aldanıyorlar. Soyumuzun, bu inhitât işlerin-

Levent Şahverdi Arşivi

de ilişiği olmadığını yetesi anlattım sanıyorum. Kültürümüzün de bu inhitâtlarla ilişiği olmadığını tekrar etmek şarttır. Şimdi en çok münâkaşa konusu olabilecek birisini: dini seçiyorum. Diğer bütün târihî meseleler gibi din meselesini de artık dikkatle, cesâretle bilgimizin objektifi önüne koyacak seviyedeyiz.

Önasya'ya, hele Anadolu'ya yerleşmeden, birçok dinlere girip çıkan Türkler, iytiraf edelim ki boyuna erimişlerdir. Çin'de eriyenlerden başka Bizans hizmetine geçen asılzâdeleri bu devlette böyük yerlere erişen Türk soyunun bölükleri baştan başa kaybolduğu gibi; başka dine giren Bulgarlar da —bizzat Türk düşmanlığının—, Islavlık heykeli gibi, Türk soyundan çıkıp gitmişlerdir.

Türklerin din işinde ancak Müslümanlıkla bir karar görebiliyoruz. Bu istikrarla birlikte Türkmen kütlesi de duruluyor. Kendilerinin bu dine yaptığı milyonlarla hizmete karşı bu din de onların erimesini önlemiştir.

Sonra bu din, onların vaktiyle en böyük medeniyeti kurmasına; hele rasyonalizmi, aklı her şeyin üstünde tutan düşünme tarzını baş tâcı yapmalarına da engel olmamıştır.

Bundan başka; öteki dinler, meselâ Hıristiyanlık vaktiyle başka milletlerin bize yenilmesini önleyemediği gibi bizim en parlak beldelerde, refahla, çok medenî bir seviyede yaşarken, o milletlerin kulübelerde, bataklarda, bin türlü hastalıklarla, pislikten, bakımsızlıktan kırılmalarına da çâre bulamamıştı. Bizim Müslüman iken yaptığımız tıbbiyeler, bîmarhâneler, böyük medreseler karşısında başka dinde olan milletlerin hasret, imrenme içinde yaşadıklarını artık biliyoruz. Hâlis müslüman olan imparatorlarımız, bir taraftan Türkçe, Farsça şiirler söylerken öte taraftan portrelerini İtalyan ressamlarına yaptırıyor, fakat bir yandan da Bizans'ı yıkan topların plânını çizebiliyordu. İdârede, askerlikte dehâ değil dehâlar

Levent Şahverdi Arşivi

vermiş olan bu milletin son çeyrek asra kadar ideali bile Müslümanlıktan başka ne idi?

Maksadım XX. asırda Müslümanlığın apolojisini yapmak değil; inhilâtlarımızın sebebini soyumuzda olduğu kadar kültürümüze de yükletmenin doğru olmadığını göstermektir. Bizim anladığımıza göre Osmanlı İmparatorluğunun inhitâtını —binbir âmil arasında— dört böyük sebepte toplayabiliriz :

Birinci sebep : Dünya ticâret yollarının değişmesi, Türk vatanının iktisat bakımından esaslı darbeler yiyerek sarsılmasıdır. Bu sarsılmalara karşı tedbir almak için dış münâsebetlerimizi, Türkmenlerin üniversel görüşü içinde geliştiremedik ise sebep yine Haçlılardır.

İkinci sebep: Haçlıların Türkmen vatanına eksilmiyen bir kinle, şiddetle, boyuna suykastta bulunması; bu yüzden Şarka çöken nefret, öç hisleri dolayısiyle Garp - Şark münâsebetinin dar çerçevede kalmasıdır. Bu sebepledir ki biz garpta olup biteni tâkibedemedik, tedbir alamadık.

Üçüncü sebep: Biz bu halde iken Avrupa'nın süratle kendine gelmesi; böyük devlet hâlinde çevremizi kuşatması; Ruslar, Avusturyalılar gibi iki zorlu düşmanın —Avrupa siyâset muvâzenesini ele alan— korkunç âmiller hâline yükselmesi, böylece bizim yapayalnız, tecridedilmiş kalmamız ve üst üste mağlûp oluşumuzdur.

Dördüncü ve en tehlikeli sebep: Osmanlı İmparatorluğunu ilk kuranların uyanık karakterleri ile yekpâreliğini kazanan ve metropol pâyesini yitirmiyen Anadolu'nun; sonraki nesiller elinde müstemlekenin uğrayacağı ihmâle, kayıtsızlığa, hattâ daha beter zulme uğraması, harcanması; böylece İmparatorluğun istinatgâhını kaybetmesidir.

Şema hâlinde verdiğimiz bu sebeplerle uğradığımız bütün bu mağlûpluk, inhitât silsilesinden herkes cenâzemizin çıkacağını bekleyip miras payına çıktıkları bir an-

Levent Şahverdi Arşivi

da Türkmenler gene yekpâre bir millet hâlinde —yâni aslına bakarsanız, daha zorlu bir halde...— ayaktadırlar. Bu vâkıa; tarihimizin aksettirdiği enerji, canlılık levhasının yanlış olmadığını bir kere daha gösterdi. Fas, Suriye, Mısır, Irak, Hint, Çin, Almanya da, ayni zamanda, bizim teşebbüsümüzü yapmıştılar. Almanya ve kısmen Çin bir yana bırakılırsa, ötekiler, Türklerin vardığı neticeye ulaşamadılar. Bu da, milyonluk kütlelerle Türkmen arasındaki farkı gösterir.

Dünyâda mahşerlerin kaynaştığı bir anda, târihimizin üstüne eğilmek gösteriyor ki bu vatanı lâfla almadık. Buradaki böyük, ebedî Türk şahsiyetini lâfla kurmadık. Buraları, birbirinden ağır târih hâdiseleri yaratarak «bizim» yaptık. Yendiğimiz düşman kütlelerin meydana getirdikleri eserleri, Bizans'a yakışır, Haçlılara yakışır surette yıkmadığımıza, koruduğumuza, bugünün nesilleri üzülüyor, kızıyor. Biz o düşman milletlerin yapıp bıraktığını o kadar geçtik ki; bu memlekete damgamızı öyle eşsiz iki hayat özü ile: zekâ ile, kanla bastık ki buraların artık başkalarına âit olması ihtimâli kalmamıştır. Karşımızdakilerin hayâtiyeti yanında bizimkinin ne kadar üstün olduğunu bu gösterir.

Sonra; buraları yalnız almadık, muhafaza ettik. Hem de bütün dünyâya karşı. Bu da bizim kanımızın kuruyup kurumadığını —ilkin kendimize, sonra bütün cihana— gösterir sanırım.

Bu vatan; ancak biz târihî vazifemizi anlamaktan, bu vazifeye lâyık olmaktan çıkarsak düşmanların olabilir.

Levent Şahverdi Arşivi

REJİYONALİST KİMDİR?

İki türlü rejiyonalist (=mahallî hemşerilik güden insan) vardır. Birisi siyâset yapar. Bu birinci örneğe; imparatorluklar zamanında, müstemlekeleri olan idârelerde, âile ve hânedan evlenmeleri vesilesiyle bir devletten öbürüne katılan mıntıkalarda rastlıyoruz. Avrupanın siyâsî, mülkî târihinde XVI. asırdanberi bilhassa gördüğümüz bu türlü rejiyonalist'in menşe'ini derebeyliklere, Ortaçağ'a dayamak lâzımdır. Avrupadaki derebeyliğin doğuşunu —Fustel de Coulanges'in aksine...— Cermen istilâsının, Cermen âilelerinin, yâni dışarıdan gelen bir kütlenin te'sirine derebeyini dürtüklemiş, onu bu ilhaklar karşısında gerilemeye, kandırılmaya, Ortaçağ yerleşmeleri, o devrin vatan kurma sistemine bağlanmasını kabul ediyorum. Kendi şatosu, kendi surları içinde soyunun, dininin iycaplarına riâyetle berâber —hattâ başıboş, hattâ fizyolojik «imkânlar = contingences»a tâbi— bir istiklâl ile yaşayan bu küçük «belde - devlet = Cité - Etat» ler; böyük merkeziyetçi devletler kurulmağa başlayıp bu beylikler onların çerçevesi içine sokuldukça ayaklandılar. İnsan tabiatından tutunuz da cemiyetin, coğrafyanın zarûretlerine kadar bütün âmiller, derebeyini dürtüklemiş, onu bu ilhaklar karşısında gerilemeye, kanrılmaya teşvik etmiş gibidir. Gözümüzün önünde Ortaçağ'ın son safhalariyle klâsik Avrupa Rönesans'ın ilk safhalarındaki Fransa, İngiltere geliyor. Bir Franche - Comté'nin, bir İskoçya, bir İrlanda'nın sürüp götürdüğü kin.

Levent Şahverdi Arşivi

mücâdele, ihtilâl, isyan, zamanımıza kadar uzayıp gelmiş rejiyonalist hareketleri değil midir? Hollanda - Korsika mücâdelelerini merkeziyetçi böyük devletlere karşı güdülmüş rejiyonalist hareketler gibi alacağız. Bugünün Fransa'sına karşı Bretonların, Alzas ve Loren'lilerin güttüğü ayrılık politikasını, İspanya'ya karşı Catalon'ların yaktığı istiklâl ateşini de siyâsî rejiyonalizmin örneği diye vereceğiz. Rusya, Avusturya, Osmanlı İmparatorluklarına karşı yeryer, zaman zaman fışkıran isyanlar, ayrılma arzuları siyâset yapan rejiyonalistlerin en unutulmaz örneklerini vermiştir. Hepsinin de aslını; Ortaçağ'da kurulan veya kurulmaya başlayan siyâsî teşekküllerin ilhakı meydana getirmektedir.

Görülüyor ki siyâset yapan rejiyonalist târihin seyri içinde kurulan vatanları, kendi beldesi, kendi dar mıntıkası hesabına parçalıyan bir âmildir. İnsanlık bu âmillerin karşısında aynı hökmü vermemiştir. Merkeziyetçi, böyük ve yekpâre vatanların parçalanmasına sebep olan «ayrılıkçı = séparatiste» hareketleri «isyan» diye damgalamış, kaanunsuz bulmuş; fakat imparatorlukları yıkan dağılma cereyanlarını «milliyetperverlik» diye anmış, hoşgörmüş, teşvik etmiştir. Alzas - Loren'linin Fransa'dan ayrılma hareketleri isyan diye, kötü gözle görülmüş. Fasın kıyamı ise meşrû hak gibi karşılanmıştır.

İkinci rejiyonalist örneği çok farklıdır. Bu örneğin aslını hislerimiz, bu hislerin en iptidâîsi, fakat en köklüsü olan doğduğumuz, böyüdüğümüz yerlere karşı duyduğumuz tabiî sevgiye bağlamak gerekiyor. Bu sevginin unsurlarını fikir, siyâset ve hele edebiyat adamları çok didiklemiştir. İçtimâî insanın karakterini yoğuran coğrafya; onun bütün beşerî temâyüllerine oluk ve havuz işi gören cemiyet muhitleri; insanı hayvandan en çok ayıran rûh hâdisesi: hâtıralar, bu hâtıralara maya vazifesi gören sevgiler, kinler, korkular... doğup böyüdüğümüz yere

Levent Şahverdi Arşivi

karşı bağlılığımızın örgüleridir. Ömrümüzde, hiçbir zaman hür olamadığımız bu cemiyet hayatının çenberinden kurtulamayıp çevremize —ancak içtimâî insanın duyacağı— derin bir melâl ile bakındığımızda; muhayyelemizin bizi alıp götürdüğü tek teselli iklimi olan çocukluk hâtıraları... bu bağlılığın örgülerindeki sırrı, metafiziği anlatmaya yeter.

Bu türlü rejiyonalist, belki ilk site ile berâber doğmuştur. Amma asıl babası Yunan târihçisi Pausanias'dır deyebiliriz. Romalıların elinde erimeğe başlayan Yunanlılığa karşı duyduğu hasret, ona en güzel rehber kitaplarını yazdırmıştır.

Fakat; bu örneğin ilim, siyâset, edebiyat mevzuû olması ancak muâsır Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Fransızların Mistral'ini, hattâ Alphonse Daudet'sini düşününüz! Mistral'in edebî rejiyonalizmi, hakikî Fransız vatanperverleri tarafından da hörmetle anıldığına göre bu örneğin; siyâset yapan, vatan parçalayan rejiyonalistten farklı olduğunu açıkça görebiliriz. Bu edebî rejiyonalizmin Avrupa'da, Amerika'da, başka iki menşe'i daha vardır.

Birisi: Bugünün aşırı yenileşmeciliğinden, buna destek olan tekniğinden, modasından, bunların neticesi olan yeknesaklıktan bıkan, edebiyat adamlarının mahallî husûsiyetlere sığınmak isteyen rûh hâletleridir. Her türlü konfora alışkın Anglo-Saksonların bile İrlanda göllerine, Fransız Bretanya'sındaki son derece pis, fakat Ortaçağ hüviyetini yitirmemiş köşelere koşuşması; roman yazmak için bütün dünyanın Avrupalı ayağı az değmiş yerlerine uzanan, yenî, görülmedik, işitilmedik mevzu arayan son zaman ediplerini ancak bu rûh hâletiyle iyzah edebiliriz.

İkincisi: Bugünün böyük şehirlerinde boğulan, makinalaşan fikir adamlarının dinlenme, düşünme için; târihin bir nevi istatikleştiği köşelere bir çeşit vurgunluk

Levent Şahverdi Arşivi

duymalarıdır. Bu vurgunluk, o mıntakanın folklorundan, etnoğrafyasından tutunuz da coğrafyasının her zerresine kadar hayranlık, kıskançlık, muhafazakârlık doğuruyor. Bir milletin târihi, şahsiyeti bakımından bu hislerin ehemmiyeti meydandadır.

Dikkat edilirse; edebî diyeceğimiz bu rejiyonalist örneği, iç ve dış turizmin doğmasında başlıbaşına âmil olan en müsbet, en modern hâdiselerden biri olmuştur.

Türkiye'nin bu iki türlü rejiyonalizmi tanımamasına imkân var mıdır? İmparatorluk olarak, yeryer ayrılış hareketlerinin bütün kanlı safhalarına âşinâ olan Türkiye, siyâset yapan rejiyonalistin hertürlü fesadına, suykastına uğramıştır. Romanya, Macaristan, Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan'dan tutunuz da; Mısır'ın Arnavutluk'un, Irak'ın, Suriye'nin, Arabistan'ın İmparatorluktan ayrılmak için giriştiği hertürlü düşmanlık; metropol çocuklarına neye malolmuştur, biliyoruz! Anavatanın müstemlekeler yoluna eritilip mahvedilmesine varıp dayanan bu korkunç devirlerin rejiyonalisti, hemen dâima soyumuzun, devletimizin aman bilmez düşmanı olmuştur. 1908 den az önce Bükreş'te toplanan II. Başkım Kongresine verilmek üzere bir Arnavutluk târihi yazan ve orada Türkler için —o vakta kadar kimsenin ağıza alamadığı— ağır hakaretleri savuran Şemsettin Sâmi Fraşeri; Türk soyuna karşı düşmanlığında herhangi bir müsteşriki nasıl fersah fersah geçmiş ise; bir Arap târihçisi Zeki Paşa, aynı düşmanlıkta bütün seleflerini, herhangi bir Avrupalıyı çoktan geçmişti! Bunların hepsi de siyâset yapan rejiyonalistlerdi!

Bugünkü Türkiye hâlinde, yekpâreliğine kavuşan anavatanımızda da rejiyonalistler görünmemiş değildir. Ermenilerin, Kürtlerin hareketleriyle; Pontoscu'ların hareketini, ve daha buna benzer bir iki teşebbüsü, siyâset yapan rejiyonalistlerin körüklediğini biliyoruz. Bunların

Levent Şahverdi Arşivi

kökü dâima dışarıda, ecnebî memleketlerdedir ve hepsi de; târihin azametli nehirler hâlinde akıp gelerek döküldüğü bu yekpâre vatanı parçalamayı; bütün Türklüğün, bütün Türklük târihinin tek mümessili kalan Türkiye'yi ortadan kaldırmayı hedef bilen ecnebî devletlerin emeline, plânına göre yörümüştür.

Bununla berâber Türkiye'de, edebî rejiyonalizm hareketlerine bağlanabilecek hâdiselerin ön safına mahallî hemşerilikler» dediğimiz ve benim, «Yokolası Ayrılık (1) yazısıyla ortaya koyduğum, hâdiseyi almak lâzımdır. Edebî rejiyonalist örneğini de Türkiye'de belki en eyi temsil eden haddi zâtında bu «mahallî hemşerilik» gayretidir.

Aslına bakarsanız; bu gayret, bizim Ortaçağımızın tabiî bir neticesidir. Bizim Ortaçağımız başlıca böyük Selçuk İmparatorluğu'nun kuruluşu, böyük Türkmen beylerinin, hânedanlarının Anadolu'da kurduğu beylikler, bu beyliklerin kısmen yıkılması ve Anadolu Selçuklularının hâkimiyeti, bu Selçuk Devletinin de yıkılması ile Oğuz beylerinin Anadoluda yeniden beylikler kurması, nihâyet Osmanlı İmparatorluğunun bütün bu dağınık âlem yerine yekpâre, uzun ömürlü, teşkilâtı daha zorlu bir devlet hâlinde yükselmesi... ile karakterlenir.

Bilhassa bu beylikler; Anadoluda bugün basit şehirler, kasabalar hâlinde yükselen yerleri, bir devlet ölçüsünde ele almış, bir devlet kadrosuyla doldurmuş, bir devlete yakışır şekilde iymar etmiş; yine bir devletin yapabileceği hars ve ilim müesseseleriyle ön safa geçirmeğe çalışmıştı. Her beyliğin merkezi, kalesi, suru ile çevresine kafa tutan taştan bir şövalyelik âbidesi, kendi halkını, aşîretinin lehçesi, göreneği ile besleyen bir hars merkezi; kendi hânedan ve devletinin, insanlığa katmak

(1) Köy Kadını - Memleket Parçaları Sahife 120.

Levent Şahverdi Arşivi

istediği ilim eserlerini boyuna yaratan müstakil, muazzam, bir beyin; kendi hayâtını, inanını sonuna kadar koruyan işlek bir kılıç, bir hâtıra, bir târih meşheri idi.

İmparatorluğumuz, bütün bu beylikleri yıkıp yerine yekpâre bir siyâset makinasını kurduğu zaman bile bu beyliklerin merkezinde yer yer devlet düşkünü âilelerin, sülâlelerin hıncı devam etti. Bilhassa imparatorluk, devlet müessesesinde olduğu kadar hars müesseselerinde, ille dil müessesesinde; Oğuz boylarının sürüp getirdiğinden farklı veya tamamiyle ayrı bir an'ane, bir müessese kurunca; tamamiyle Oğuz türesine, Türkmen harsına bağlı kalan beyliklerin halkı, kendini her iytibarla imparatorluktan ayrı görmeğe başladı. Folklorumuzla, halk şiirimizde bu görüşün yankılarını bol bol görebiliriz. Denilebilir ki her beyliğe karşı bugün Anadolu'da ayrı bir ağız, ayrı bir folklor, ayrı bir etnoğrafya vardır.

Mahallî hemşeriliklerin, asıl sebebini bizim bu bünyemizde aramalıyız. Bu iytibarladır ki dilde birliğe varabilmek için, Anadoludaki ağızları, folklor, halk mûsikisi ve halk şiirindeki farkları tesbite şiddetle muhtacız. Nasıl Anadolu beyliklerinin o ademi merkeziyetçi cehitleri üzerine imparatorluklarımızın ağır cihazı oturmuş, asırlar boyunca sürüp gidebilmişse; yekpâre millet olarak bugün dilimizin, kültürümüzün böyük yekpâreliğine kavuşmak için de, eski metropolün ve bugünkü Türkiye'nin bütün edebî, harsî husûsiyetlerini... ele almak, kıymetlendirmek mecburiyetindeyiz.

Amma, yalnız kültür sâhasında bu mecburiyet, bu ihtiyaç var. Her mıntıkamızın ağzını, folklorunu kıymetlendirmemiz ancak harsımızın yekpâreliğini sür'atle ve şâheserler verecek şekilde kurmak; bu kültür yekpâreliğini, devletimizin siyâsi yekpâreliğine muvâzî bir hâle getirmek içindir ki; mahallî hemşerilikleri bir yokolası ayrılık, bir piçleşmiş rejiyonalizm saymaktayız. Her kö-

Levent Şahverdi Arşivi

şemizin ayrı bir husûsiyeti, ayrı bir güzelliği vardır ve orada doğup böyüyenin bu husûsiyeti, bu güzelliği anmasını, sevmesini, hele Türkiye ölçüsünde değerlendirmesini harsımız için kazanç, —hususî idâreleri şiddetle alıkoyan— devletimiz için kazanç biliriz. Amma bu gayreti, bir mıntaka vatanperverliği şekline sokanlarla barışmamıza imkân yoktur.

Bu vatanı bu gözle gören, bu vatanı bu yekpâreliği ile rûhuna yerleştiren bizler; Millet'in çalışmalarını dâima Türkiye'nin hayatı, ihtiyaçları bakımından düzene koyduk. Osmanlı imparatorluğunu kurarken metropolümüz, anavatanımız olan Anadolu; bugünkü Türkiye'nin ta kendisidir. Meriç'ten Ağrı dağına kadar, bu yekpâre vatana kâh Türkiye, kâh Anadolu diyoruz. Bunu derken, böyle hareket ederken, Türkiye Cumhuriyetiyle, tam mutâbakat hâlindeyiz.

Bunun içindir ki «Anadolu» kelimesini ağzımıza aldığımız için bize rejiyonalist adını verenler gafil, yahut câhil değilseler, mutlaka suykastçı elemanlardan ibârettir.

Levent Şahverdi Arşivi

MİLLİYETÇİLİĞİMİZ

Asıl Türk milliyetçiliğinin doğuşunu «Kuvâyı Millîye Mücâdeleleri» ile başlatanlar aldanmıyorlar. Bu korkunç zelzele ile sarsılan anavatan; kendini bulmak, kendi özüne inmek için kullanacağı asıl yolu, asıl medeniyeti, asıl tekniği ancak «İstiklâl Mücâdelesi»nden sonra seçmiştir. Karamanoğlu muhterem Mehmet Beyin milliyetçiliği gibi, Tanzimattan beri arasıra ışıldayan milliyetçilik de (1), Meşrûtiyetten sonra «compromis» ler hâlinde fışkıran milliyetçilik de; İslâm beynelmilelciliğinin etkisi ile olagelen vatanseverlikten ileri gitmemiştir. İlle Tanzimattan beri; denebilir ki, Türkler hep öteki kavimlerin milliyetçiliğini uyandırmak için kahrolmuş, sabretmiş, fedakârlık yapmışlardır.

Bütün bu son devirlerin ibretle, hayretle görülecek vasfı: idealin de, ideolojinin de ağırlık merkezini «anavatan = métropol»den başka yerlerin meydana getirmiş olmasıdır. İmparatorluğumuzda Müslümanlık bir ideal olduğu zamanlar ağırlık merkezi «Makamât-ı mübâreke» idi; aslında müstemleke olan yerler, idealin bizzat vatanı hâline girmişti. Osmanlılık bir ideoloji yapılmak istendiği sıralarda gayenin ağırlık merkezi anavatandan gayri yerler olmuştu. «Turancılık» la ifâde edeceğimiz ilk milliyetçi şuur devrinde de ideolojinin ağırlık merkezi ana-

(1) Abdülhâk Hâmid'in şu mısraı gibi:
«Sen Türk nâmını anıyorken biraz eğil»
«Türkün sebep sukutuna Türk olması değil!..»

Levent Şahverdi Arşivi

vatan dışında kurulmuş; emellerimiz başka yerlere çevrilmişti. Anavatan'ı müstemlekeleri yoluna, inanılmaz bir gafletle yâhut, —başında bizzat müstemleke çocukları, dönmeler höküm sürdüğü zaman,— şuur parçalayıcı bir hiyânetle harcamak; bizim imparatorluğu başka imparatorluklardan ayıran en mel'un vasıf olmuştur. İmparatorluğumuzun bütün felâketlerini bu esasa bağlamakta tereddüt etmiyoruz.

1914 deki Cihan Harbi İslâmcılığın (dikkat ediniz : müslümanlığın demiyorum), Osmanlıcılığın belini büken böyük bir ameliyattır. Anadolu'daki «İstiklâl Mücadeleleri», Turancılık şeklinde ve «compromis» lerle bağlanmış ilk milliyetçiliğin hak ve mukadder yolu bulması için geçmemiz gerekli, bir sırat köprüsü oldu. Dünyada devamlı, böyük, müstakil biricik Türk devletini kurmuş olan Oğuz Boyları'nın kendi gerçeklerine ermesi için, «İstiklâl Harpleri» gibi bir cehennemden geçmesi lâzımdı. Bu harplerin yangınında, Türk realitesine aykırı ne varsa kül olmuştur. Öteyandan; bütün dünya Türklerinin kurtulması, yaşaması için Anadolu denen mücâhitler yuvasının müstakil, kuvvetli, böyük kalması şartolduğu meydana çıkmıştır. Bugün, dünyâ Türkleri içinde milliyetçi ve samimî tek insan yoktur ki herşeyin üstünde ilkin, «İstiklâl Harpleri»nin kazandırdığı böyük neticeyi korumak hedefine saygı göstermemiş olsun!

Denebilir ki Anadolu, yalnız bütün târihi içinde değil; Türkmenlerin fethinden beri de ilk defa, sınırları içinde «bütün» hâline girmiş bir yurdun şuuriyle çerçevelenmiştir. Türkiye dediğimiz bu çevre bugün bütün imkânların karşısına işte bu bütünlüğüyle dikilmiş bulunuyor. Moğol akınları, «Ehli-salip» tahribi gibi suykastlar yüzünden geri kalmış böyük «mission»unu başarması, bugünün milliyetçilik ideolojisine bir zemin olmuştur. «Müteferrika İbrahim» denberi hiç olmazsa on nesil, bu işin

Levent Şahverdi Arşivi

başarılmasına çabalıyor, bu yolda can veriyor. Geçen nesillerin varmağa çabaladığı bütünlük, birlik imkânlarına bizim neslin kavuşmuş olması böyük mazhariyetimiz; olan ve olacak olan şeylerin şuuruna varmak, bunları korumak böyük mesuliyetimizdir. Bu mazhariyetle bu mesuliyet, şimdiki ideolojimizin dayanağıdır. Malazgirt'te; Kılıçaslan'la Eskişehir ve Konya ovalarında; Sırpsındığı'nda; Niğbolu'da; Belgrat'ta; Otlukbeli'nde; Çaldıran'da; Mercidâbığ'da; Mohaç'ta; Viyana önlerinde; Rodos'ta; Prut kıyılarında; Bağdat'ta; Kanije'de şehit olanlar; yâhut dönme Kuyucu Murat'ın zulmü ile gömülenler; Simav'lı Bedrettin ile birlikte ölenler; nihâyet, Çanakkale'de, Sarıkamış'ta, Süveyşte, Gazze'de, Toroslar'da, Ermenistan cephesinde, İnönü'nde, Sakarya'da, Dumlupınar'da... «bu toprak için toprağa düşenler» şimdi sağ olsaydı, bugünün milliyetçiliğini «kendine gelme, kendine doğru toplanma, bulduğu yeri doldurma, bu yerleri ebediyetlere kadar Türk olarak koruma!» dan başka ne ile karakterlendirirdi?

Bu iytibarladır ki bugünün ileri cemiyetleri arasında yer almaya çağrılan böyük, köklü Türkiye'nin dünya ölçüsündeki ideolojisi; bu kadar ağır imtihanlardan sonra erişilen «milliyetçilik» ten başka şey olamazdı. Gene bunun içindir ki bu milliyetçiliğin ilk faslı: topluluğumuzun, toprağımızın, târihimizin gerçeklerine uyan bir realistliktir. Bu realizm yüzündendir ki bizim milliyetçiliğimiz ne yalnız başına his, ne yalnız başına kan, ne yalnız başına toprak birliğine dayanmaz. Yokarıda söylediğimiz gibi, bu ideoloji, bir sıra realitelere dayanır. Bu sâyede de Hint'deki bir kast'ın insanları —ölümlere kadar kovalayan, ayıran— zinciri olmaktan çıkar.

Bu realitelerin başında: Türkiye'ye adını veren, Türkiye'nin dünyâda hiçbir değerle ölçemeyeceği Türk kütlesi vardır: Bütün milletlerin kurulma devrinde yaşadığı

Levent Şahverdi Arşivi

tesâdüfler safhasını yenip, iki milyara yakın insanlığın kaderi arasında kendine mahsus bir kader, bir yaşama düşünme, zevk alma şekli yaratan Türkmen kütlesi! Bu esas kütle, bu asıl nüfus manzarası bu memleketin dil, nüfus, toprak, sınır, siyâset, maarif, iktisat, sağlık gibi bütün devlet çalışmalarının belkemiğini meydana getirir. Bu çalışmaların kim için, kimin adına, kimin müsaadesiyle yapılması gerektiğini ve mümkün olduğunu gösterir.

Vatanımız için dünle yarının, yerle göğün, bilinenle bilinmeyenin arasında köprü ve çimento vazifesi gören Türkmen kütlesi yanında, Türkiye'nin imparatorluktan miras olarak aldığı bir nüfus alacalığı bulunmaktadır. Devletin esas kütle ile olan münasebetinden hiçbir şey değiştirmek şöyle dursun, bu nüfus alacalığı; devlet çalışmalarının keskin, aksamaz bir şiddetle, bir temerküzle işlemesini emreder. Bu alacalık, bugün insanlığın özlediği birliğin, saadetin dayanağı olan tecânüsü yoketmektedir. Bu birliği, bu tecânüsü soy aslına dayanan kültür birliği kurabilir. Bu kültür esas kütlenin beslediğinden, böyüttüğünden başka olabilir mi?

Devletimizin bu çalışmaları, bu nüfus alacalığının yerine milletimizin tecânüsünü getirmeyi; ana kütlenin benliğini yıkmadan, onun hiçbir hakkını yoketmeden milletimizin kaderine yürekten katılmış olanlara bu memleketi cennet bir vatan yapmayı hedef bilir.

İmparatorluğumuz dünyânın en eyi temsileden cihazı olmuştu. Ve şüphesiz bu yurt, öz kütlesine katılan kütleleri en çok bahtiyar eden vatan olarak tanındı. Ancak, bu insanca, bu demokrat adını almadan demokratça eyilikler; hemen dâima öz kütlenin, yâni bu vatanı milyonlarca seçkinini fedâ ederek kuran, ayakta tutan Türk topluluğunun zararına olmuştur. «Kuvâyı Millîye» çarpışmaları, bütün bir geçmişi, —eyiliği ve kötülüğüy-

Levent Şahverdi Arşivi

le— tasfiye ederken, cihanda pek az rastlanan bu «anomali'yi=uygunsuzluğu» da silip yoketmeyi gaye olarak belirtmişti. Biz devletçiliği de dâima bu ana düşüncelerle millet hayatımızda benimsenecek bir merhale sayıyoruz.

Yekpâre milletin çabucak doğması, ancak «Kuvayı Millîye» rûhunun çarpışmalarındaki ideale sâdık kalmakla mümkün olur. Herşey, her çalışma; târihi ve vatanı yaratan, yaşatan kütlenin bodurlaşması yolunda yapılmadıkça, İmparatorluğumuzun çökme devirlerinde gördüğümüz manzara —yâni böyük çoğunluğun müphem siyâset muvâzeneleri, birlikleri yoluna harcanması— meydana gelir. Bu da, değil milliyetçilikle devrimizin hiç bir, amma hiç bir ideolojisi ile uzlaşamaz.

Cumhuriyet, demokrasi, laiklik gibi prensiplerin bugünkü realist milliyetçi yanındaki değeri, bu nüfus alacalığına ve esas kütlenin —bir takım zarûretler, hiyânetlerle— perişan kalmasına baktıkça kuvvetlenmekte; ideolojimizi çatlaksız bir organizmanın âhengine kavuşturmaktadır. Her bakımdan tecânüsüne kavuşması bir ideoloji zemini olan vatanımızda, bütün bu prensipler; bizi, inandan, siyâsetten, milletlerarası münâsebetlerden doğan bin türlü zorluğu yenmeğe götüren imkânlardır.

Bununla berâber devletçilik, laiklik, inkılâpçılık gibi prensiplere birer ideal kutsîliği vermekten uzağız. Meselâ demokrasiyi kayıtsız şartsız başköşeye geçirdiğimiz sanılmasın. Vaktiyle Çığır'da yazıldığı gibi (2), tecânüsünü tam bulmamış, çokluğu her bakımdan önsafta yörümekten kalmış cemiyetlerde demokrasi, ancak millet bütünlüğünü parçalar, bu parçalamaya önayak olan azlıkları körükler.

(2) Çığır, 83-85 sayılar Samet Ağaoğlu'nun yazıları.

Levent Şahverdi Arşivi

Bunu anlamak için Osmanlı İmparatorluğunun, ve bugünkü İmparatorlukların, hattâ bugünkü bâzı milletlerin mâcerasını gözönüne getirmek yeter. Bu iytibarla da biz halkçı olma tâbirini demokrat olma tâbirine tercih ediyoruz.

Sonra lâikliği, bugün dünden ziyâde cemiyetimizde bir muvâzene faktörü olarak alıyoruz. Onun sebep olduğu muvâzene, cemiyette bütün ihtilâllere, muharebelere rağmen istikrarın yitmemesini, sonra, cemiyetin dünyâ şartları, hayâtın binbir ihtimalleri karşısında kıvraklığını (souplesse) korunmasını mümkün kılıyor. Bu istikrar ve elâstikiyet sâyesindedir ki cemiyetler, vakit vakit «réforme»lar yapabiliyor, yâni içtimâî kuvvet grupları arasında zamanla doğması çâresizleşen münâsebetlerde değişikliği idâre edebiliyor; bu değişikliğe —yıkılmadan— uyabiliyor. Bundan başka; biz, bu böyük müvâzene faktörünü de milletimizin bütün târihi boyunca ün veren tesâmuh (tolérance) göreneğine dayayabiliyoruz. Demek bu prensip, bizim milletimiz için bir ideal değil, bütün târihi boyunca tahakkuk ettirdiği tesâmuhun bir varış noktasıdır.

Milliyetçi olmayı bu anlattığım gibi kavrayan aydının devletçi de, inkılâpçı da, cumhuriyetçi de, laik de, halkçı da olması normaldir. Toprak Kaanununu çıkarmak için elimizdeki memleketin istiklâli kadar halkının da efendi kalmasını, birbirine düşman olmayan hemşerilerden meydana gelmiş kalmasını isteyecek kadar milliyetçi olmak yeter, ardından, «réforme» korkusu silinip gidecektir. Topraklarımız üstünde, geçmişten miras kalan azlıkları hatırlamak ve bu insanlık devrinde, ayrı ayrı dinden olan bu kütlelerle yaşamaya mecbur olan çoğunluğun yalnız kendi dinini devletin resmî dini yapamayacağını, yaparsa milletine böyük zararlar geleceğini düşünecek ka-

Levent Şahverdi Arşivi

dar milliyetçi olmak yeter: ardından laiklik gelecektir. Bugünün insanlığı arasında ayakta kalabilmek için, bir avuç aydının ardından yörünmek yetmiyeceğini, bütün kütlenin, teker teker bu toprağın, bu milletin kaderini benimseyip onun faktörü olabilmesi gerektiğini anlayacak kadar milletini seven bir milliyetçi olmak yeter: halkçılık da, cumhuriyetçilik de ardından gelecektir. Oturulacak belde olmaktan çıkmış kasaba ve şehirlerimizi yekindirmek; yurdumuza Ortaçağın beylikleri kadar ayrı, dağınık bir görünüş veren, iktisâdımızı felce uğratan yolsuzluğu gidermek; fabrikalarımızı, demiryollarımızı yapmak için; bu milletin ihtiyaçlarını düşünecek kadar milliyetçi olmak yeter: devletçilik ardından gelecektir. Biz bu halkçı, bu devletçi olan milliyetçiliğin adına —Necmettin Sadak'ın yazdığı gibi— «Sosyalizm» denmesine veya denmemesine üzüleceklerden değiliz. Yeter ki bu türlü bir milliyetçilik, bütün temizliği ile içimizi kaplamış olsun.

Bizim gibi, târihinden gelen çâresizliklerle alacaklı kalmış cemiyetlerde, târihi ve vatanı kurmuş olan asıl kütlenin, çoğunluğun siyâsetçe, iktisatça, kültürce ön safta bulunması, o topluluğu yıkacak olan şeydir. Bir milleti kuranlar, o millete katılanlar arasında geri, örnek arayan hâle düşerse, düşürülürse; o milletten gelen ve onu idâre edenlerin ilk işi, bu uygunsuzluğu gidermek, o çoğunluğu ön safa çıkarmak olması çâresizdir. İşte bu çâresizlik, milliyetçilerin ileri ve yeni bir yaşamanın, böyük hamlelerin, başarıların, tarafını tutmasını iyzah eder. Türk milliyetçiliğinin müjdecileri ve bütün fedâileri aynı zamanda düşünme yolları yaşayışları, hasretleri bakımından cemiyetimizin dâima en ileri gidenleri, cemiyeti en ileri götürme isteyenleri oldu. Bugün de gerçek milliyetçiler insanlığın eriştiği, erişmeyi hedef bildiği en ileri tekniği, en ileri yaşamayı memlekette yerleştirmeyi, memle-

Levent Şahverdi Arşivi

keti iktisatça, teknikçe tek parça hâline getirmeyi temsil etmiyor mu?

Bu bakımdan milliyetçiliğimizin müsbet vasfı: ileriliğin, yeniliğin âşıkı olmasıdır.

Bizim ideolojimizi dayadığımız realitelerin başlıcası toprağımızdır. Bu kitabın başında etraflıca anlattığımız üzere, târihî akışımızın gelip döküldüğü bu Anavatan, bizim milliyetçiliğimizin baş realitelerinden ve asıl hedeflerinden biridir. Başkasının vatanında gözümüz yoktur; fakat bu topraktan da bir zerresini fedâ edemeyiz, kumara basar gibi sergüzeştlerde harcayamayız. Emeğimizin, ordumuzun, mâliyemizin, iktisâdımızın, siyâsetimizin mihveri; basit bir coğrafya iken vatan hâline getirdiğimiz bu topraklardır.

Kimsenin vatanında gözümüzün olmaması, bizim de «irredentisme» miz bulunmadığını göstermez. Fakat bir Hatay, bir Boğazlar (Montrö) anlaşması, bizim, bizden koparılmış vatan parçalarını hangi zihniyetler, hangi yollarla istediğimiz hakkında yetesi kanaat verir: Bizim milliyetçiliğimiz, milletlere belâ olan cinsten değildir!

Bugünün öteki milliyetçiliklerinden, hattâ beynelmilelci tanınmış rejimlerinden titriyoruz. Bunlar kinin, yersiz kibirlerin kokuttuğu bir şiddet âlemi yaşıyorlar. Bu şiddet, milletleri kıyasıya rakip bezirgânlar gibi birbirinin karşısına dikmiş bulunuyor. Bu rakip, bezirgânların insanlığı nereye getirdiğini hepimiz görmekteyiz.

Türk milliyetçiliği kimseye yurdundan bir karış vermemeye ahteden, kimsenin vatanına gözdikmeyen özelliği ile, bütün bu düşman âlemlerin ortasında târihin diktiği bir muvâzene anıtıdır. Bu husûsiyetin dayandığı temel: Türk milliyetçisinin herşeyden önce, herşeyin üs-

Levent Şahverdi Arşivi

tünde yurdunu, milletini sevmesidir. Biz, kimseden, kimsenin milletinden, yurdundan nefret etmiyoruz. Sâdece kendi yurdumuzu, kendi milletimizi sevmekle işe başlıyoruz. Bir madalyanın ters yüzü gibi, nefretimiz ancak, herşeyden üstün tuttuğumuzu sevmeyeni, tehlikeye düşüreni vuracaktır: ve bu, bizim milliyetçiliğimizin belki en keskin vasfıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

MİLLİYETÇİLİĞİMİZİN MERHALELERİ

Türklüğün 2600 yıldır, bir Türk câmiasının 900 yıldır varolduğu kabul edilebilir. Buna rağmen, bugünkü anlamıyla bir Türk milliyetçiliğinin varlığı nisbeten kısa bir zaman işidir. Bu 2600 yıllık devrede Türklük için çalışanlar, onun yükselmesine emek ve ömür verenler olmuş, fakat bunlar miliyetlerini duymamış, milliyetçi olmamış, Türk milliyetçiliğini uyandırmamışlardır. Japon deniziyle Endülüs yaylaları arasındaki sonsuz gibi uzanan âlemi dolduran Türklük tarihinden elimizde kalan; şu Türkiye'dir dersek mübalâğa olmaz. Bugünkü Türkiye'de de Türk milliyetçiliğinin şimdiki anlamda belirmesi bir ideal olması, bir ideal kuvvetiyle Türklüğe dayanak olması çok yenidir. Fakat dediğimiz gibi, Türklük en az 900 yıldır topluluğu belli, adı belli bir kütledir.

O halde, şimdi bir kolay iş, bir vakıa olan milliyetçiliğimizin dayanağı olan bu Türklük, bu kadar zaman ayakta kalmak için hangi ideale sahipti? Yani millîyetçiliğe dayanmadan önce iç dünyamız neye dayanıyordu?

Ne türlü düşünsem görüyorum ki bir idealin başı ıztıraba dayanıyor. Bir kütlenin kaderi önünde durup düşünmeyen acı duymayan insanın ideali anlamasına da, ona kavuşmasına da imkân görmüyorum. Amma ıztıraptan idealin doğması, onun şuuruna varmakla mümkündür. Iztırabını ferdinin destanı haline koyan insan belki sanatkârdır, amma mutlaka egoisttir. Çektiğinden habersiz bir kütle de idealsizdir. Bizim kütlemizin şu 900 yıllık geç-

Levent Şahverdi Arşivi

mişinde şuuruna vardığı mukaddes bir ıztırabı var mıdır?

Tarihimizin şahitliğine bakarak anlıyoruz ki 1070 denberi Önasya'nın kaderini ellerinde tutan Türklerin, o zamanki mukaddes endişesi, ıztırabı din olmuştur. Bir Tuğrul Bey, hapishaneden çıkardığı halifenin atını, bu din adına yedmişti. Anadolu'yu çiğnemek isteyen Haçlılara göğüs geren Türkler, bu müthiş fedakârlığı, müslüman oldukları için, müslüman kalmak için yapmışlardı.

Bugünkü vatanımızın üstünde kurulan Türk devletinin ikinci bir ideali daha olmuştur: Osmanlılık.

Bu devleti bir imparatorluk haline yükselten son cehitler, Osmanoğullarından gelmiş ve Osmanlılık şu 600 yılın ayrılmaz damgası olmuştur. Amma Osmanlılığın şuurla bir siyasî hareketin başı olması, bir ideal haline yükselmesi Tanzimatla başlatılabilinir.

Bu idealin şuuruna varılmasının sebepleri vardır. Dünya iktisadının mihverini değiştirmesi yüzünden bizde refah kaynakları tıkanır, eski ticaret yollarının üstündeki mamurelerimiz ören haline girerken, Batı dünyasında başka bir insanlık yükseliyordu. Rönesansın yıktığı değerlerle perişan olan katolik âlemi, parça parça olmaktan çıkmış; vatandaş terbiyesi alan, vatandaş şahsiyeti ve bilgisi olan insanların müstakil vatanları haline doğru gelişmeye başlamıştı. Türlü sebeplerle Avrupa dışına akan bu Batı insanlığı, kendi üstünlüğüne inanmak için birkaç zafer bekliyordu, denebilir. Bizim son 200 yılımız Avrupa'ya, bu beklediği zaferleri veren bir düşkünlük devridir. Avrupa, 400 yıldır her alanda savaş halindeydi. Oradaki kütleler kâh birbirleriyle çarpışıyor, yahut birbirleriyle birleşerek bizimle savaşıyor, Asya'ya, Afrika'ya, Amerika'ya saldırıyordu. Bu çarpışmalar onları bilemiş, uyandırmış, herşeyi başarma emniyetini, hırsını vermişti. Dünyayı alsalar doymıyacak bir hırsla koşan bu

Levent Şahverdi Arşivi

Avrupa âleminin dörtyol ağzında ilk karşılaştığı biz olmuştuk.

Avrupa dünyası kendisini hazırlarken, bilerken yıktığı teokrasileri bizde bulmaları onların samimi idealistlerini bize düşman etmişti. Bu samimi idealistler, aynı zamanda eski Yunan - Roma kültürünü de benimseyen Romanistlerdi. Ve bu sıfat, bütün Roman - Yunan dünyasının topraklarını elinde bulunduran Osmanlı devletine düşman olmalarına başka bir sebep oluyordu .

Halbuki, yine bu Avrupa'da herkes idealist ve Romanist değildi. Amerika'yı zaptedenler, Avrupa'nın idealistleri olmadığı gibi, Osmanlı İmparatorluğuna düşmanlık da yalnız fikir ve din işi olmuştur. Bizi, refah ve hırslarının önünde bir set gibi bulan bu obur insanlık bizi de yemek istemiştir.

Osmanlı devletinin içindeki azlıklar dâvâsını böylece fikrî, dinî sebepler kadar siyasî ve iktisadî bir oburluğun iştahına bağlamak da hatâ olmasa gerektir.

Bizi içimizden vuran azlıklar meselesini çözebilmek için, Osmanlı devletinin inanarak ele aldığı Tanzimat, bize, yani imparatorluğu kuran, ayakta tutan kütleye yeni bir dünya görüşü sayesinde müslüman olmayan azlıklar, siyasî vak'alar halinde aramızda böyümüşler, bir İslâm devleti olan imparatorluğumuza Avrupa'daki karışık imparatorlukların çehresini, daha doğrusu mes'uliyetini, derdini yüklemişti. Tanzimat, bizim bu mes'uliyeti resmen bahsettiğimizin ilânıdır.

İslâm beynelmilliyetlerinin var olduğu bir zamanda Önasya'ya inen Türkler, nasıl müslümanlığa hizmet etmiş, kendilerini o yolda feda etmişlerse; Osmanlılık idealinin kurucusu olarak ona böyük bir vefa ile sarılmışlardır. Müslüman olmıyan azlıkların, Osmanlı devleti dışındaki bütün düşman elemanlara dayanarak, imparatorluğu parçalama, ondan ayrılma hareketlerine karşı gelmek zo-

Levent Şahverdi Arşivi

runda olan Türkler; Osmanlılık ideali için böyük fedakârlıklar yapmışlardır. Doğduğum Çukurova'da, küçüklüğümde Ermenicenin devlet mekteplerinde okutulduğunu, adliye mekanizmasında belli başlı yerlerin Ermenilere verildiğini, Ermeni kilisesinin bir devlet merkezi gibi olduğunu hatırlıyorum.

Bize bugün garip gelen bu fedakârlıkları o devrin Türkleri inanarak yaptılar. Yoluna, bütün bir Türk tarihini yarattığımız İmparatorluğu eliyle yıkacak bir Türkü o zaman aramak, Kanunî devrinde Türklük için Balkanlardan vazgeçmeyi istemekten de beter birşey olurdu.

Aslında bir müstemleke halkı olanları, kurulmuş bir devletin sahipleri arasında göstermek XIX. yüzyılın romantık, başıboş faktörlerine karşı bir çok zorluklar perdelediği için devlet adamlarına da ayrıca cazip gelmiştir.

«Osmanlılık» idealinin, Birinci Cihan Harbine - hattâ «Yeni Osmanlılar» diye, zaman zaman tazelenerek sürüp geldiğini görüyoruz.

1908 Meşrutiyeti ilân edildiği sırada böyük bir Türk aydınlar kütlesinin bu Osmanlılık idealine nasıl sımsıkı sarıldığını gördük. Bu ideale bizzat kendi milletinden olanların canına kıyacak bir şiddetle benimsediklerini gördüğümüz bu Türk aydınları, Osmanlılık ideali uğrunda fedakârlık yapanların sembolüdürler.

Fakat 1912 Balkan Harbi, Osmanlılık idealine ilk kesin darbeyi vuran korkunç bir imtihan oldu. Son ikiyüz yılda, Türklük aleyhine gelişen yerli fakat Türk olmıyanların, ecnebi kuvvetlerle - seyrek görülür bir nâmertlikle - elele vermeleri demek olan Balkan Harbi denebilir ki bizim gözümüzü açmak için bir zelzele vazifesi gördü. Gökalp'ın o sıralarda çıkan bir manzumesinde;

Durma düşman durma, gücünü artır
Türklüğün başına hakaret yağdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Uyuyan bir kavme bu felâket azdır,
Vur eski kölesi, utandır onu,
Bırakma uyusun, uyandır onu!

diye sızlanması, bu zelzelenin bir yankısıdır.

Bu zelzele İmparatorluğun ideali olan Osmanlılığın da iflasını göstermiştir. O zaman, şu dünyada müstakil devlet ve cemiyet olarak tuttuğumuz son dayanağı da yitirmiş, hayret ve dehşet içinde kalmıştık.

İşte bu dehşet içinde kaldığımız anlardadır ki Türkçülük ideali siyasî bir kuvvet halinde belirmiş bulunuyor. Onun bir kuvvet olarak belirdiği bu anda başka bir idealin de yenileştirilerek bize sunulduğunu görmekteyiz. Müslümanlık. Gerçekten de, bir haçlılar seferine pek benziyen Balkan Harbi, dünya müslümanlığının gözünden kaçmamıştır. Müslümanlığı yeni bir ideal cazibesine kavuşturmak isteyenler, Türk soyundan olan kütlelerin arasında böyük alâkayla karşılanıyordu. Bu kütleler, bilhassa Rusya'daydı.

Rusya'nın bütün imparatorluk politikası Müslüman - Türk kütlelerini vatanlarını yoketmeye yöneldiği için buralarda, müslümanlık hemen bir siyasî hareket haline gelebiliyordu. Afrika'da, Asya'da müstemleke haline düşürülmüş müslüman kütlelerin de başında, hıristiyan devlet bulunmaktaydı. Bizans imparatorlarından gaddar olan, çarlar kadar olmasa da, bütün bu müslüman dünyasının başında bulunan devletlerin hıristiyan oluşu; müslümanlığı bir siyasî hareket olarak benimsiyenlere, benimsetmek istiyenlere hak veriyordu. Bütün bu hareketi birleştirmek istiyen idealistler halifenin bulunduğu yere dönüyorlar; arada tek müstakil Türk devleti olan bizimle ruhlarını birleştirmek istiyorlardı.

Halbuki; Balkan Harbindeki yaman yenilgi, bizim aramızdaki müslüman fakat Türk olmıyan kütlelerin de ay-

Levent Şahverdi Arşivi

rı olmak, müstakil olmak hevesini, hırsını körüklemişti. Bütün bu azlıkların, korkunç bir Türk düşmanlığiyle harekete geçtikleri görüldü. Bizler, bu düşmanlığı İmparatorluğun dört köşesinde, zehir gibi içenlerdeniz.

Birinci Cihan Harbinde bu Türk düşmanlığının en son noktasına vardığını, kardeşlerimiz dediğimiz bu kütlelerin bizi bu yaman dünya imtihanında arkadan vurduklarını görüyoruz.

Bütün bu hâdiseler, müslümanlık idealini sunanları takviye etmekten uzaktı. Çünkü realiteler, müslümanlığın bütün müslüman dünyasını tutacak bağ olmasını isteyenlerin hallerine uymuyordu. Bu müslüman dünyasında bulunanlar siyaset ve iktisat bakımından esirdiler. Bir kısmı da bizim imparatorluğumuzdan ayrılmayı ideal edinmişlerdi.

Bu iytibarla müslümanlığı siyasî ideal payesine yükseltmek isteyenler muvaffak olamadılar.

*
**

Miliyetçiliğimizin siyasî bir şuurla doğması işte bu devreye raslar. Müslüman ve hıristiyan olsun, Türk olmayan bütün vatandaşlar, bütün kütleler tarafından hiyanet gören, arkadan vurulan, bırakılan Türkler; yani bu vatanı kuranlar.. İşte bu devrededir ki yapayalnız kaldıklarını farkettiler. Tutunacak bir mânevî destek aradıkları, bizzat kendilerinin varlığından başka bir kuvvetin kalmadığını anladılar. Ruhumuzdaki gurbet bütün Türk illerinin başına gelen felâketin bizim de başımıza gelmek üzere olduğunu anlatıyor, kendimizin, tarihimizin, bütün soydaşlarımızın ıztıraplarını yüreğimizde çöreklendiriyordu.

Türkçülük, işte bu ıztıraplarla şuuruna varmış, siyasî bir hareket haline yükselmiştir. Siyaset... siyaset!.. Onu ötekinin berikinin ayağına karpuz kabuğu koymak

Levent Şahverdi Arşivi

zannedenler ne kadar aldanıyorlar! Siyaset, bir topluluğun kaderi üstünde durmak, ona müsbet yönler vermek, hizmet etmek, o topluluğun kaderini mes'ut bir neticeye ulaştırmak endişesidir. Türkçülük işte bu devredeki endişenin şuuru ile siyasî bir hareket seviyesine yükselmiştir .

Türkçülüğün ilk safhasını Tanzimatla başlatmak mümkündür. Bütün azlıkların soy ve millet şuuruna ererek aleyhimize yürüdükleri bu anlarda; o zamanlara kadar Fenâ-fil-islâm olan bizim de kendimize yönelmemiz, tabii görülmelidir. Bu anlarda ilkin kendi yalnızlığımızın, sonra kendi varlığımızın farkına varmış gibiyiz. Bu XIX. asır ve onun ortası, romantizmin galebe ettiği bir çağdır. 1773 ve «İnsan Hakları Beyannamesi», Napolyon harpleri, bütün dünyayı sarmıştı. Bütün Avrupa, hattâ Amerika bir egzotizm hareketleriyle çoşmakta, başka ülkelere, yeni ufuklara açılmaktadır. Bu yüzden Türklerle ecnebiler çok sık temastadır. Gazeteler, kitaplar Batının bütün hareketlerini bize aksettirmektedirler. Demokrasi, miliyetçilik, fen, ilim... yeni cereyanlar halinde bize de akıp gelmektedirler. Bu cereyanlardan Türk aydınlarının müteessir olmaması imkânsızdı. Bu devirde Avrupa'ya yolladığımız insanların herbiri; her yönde örnek insanlar halinde dönmüşlerse, sebebi, içlerinde baş kaldıran ıztıraptır. Bu ıztırap yeni bir şuuru müjdelemektedir. «Yeni Osmanlılar» dediğimiz kütlenin böyük kısmı, Türk kelimesini benimsemekten korkmayan vatanperverlerdir.

Bir II. Mahmut ordusunu düzeltmek isteyince, Mısır'daki Mehmet Ali'den ilkin «halis Türk uşağı» hocalar sormaktadır. Avrupa'ya gidenler arasında bir Ali Süâvî'yi hayret ve hörmette anmamız lâzım. XIX. asır ortasında kendine gelen bu yaman, Çankırılı Türk, Türklüğünü ilk defa en mükemmel şekilde duyan, müdafaa eden, yayan insan oldu. Arşivlerimizden yeni gelen aydınlıkla göre-

Levent Şahverdi Arşivi

bildiğimiz bu yeni adların yanında şüphesiz başkaları da var. O zaman anlıyoruz ki bütün bu hasretler, aramalar kendimizedir ve Türklüğümüzü bulmak içindir. Devrin icabı, Osmanlılık ve İslâmlık arasında bir türlü bu benliğimizi açıkça tutamamakta, söyleyememekteyiz. Erzurumlu Râbia Hatun gibi, bütün Türk aydınlarının o devirde, Türklük için şöyle söylemeleri kabul olunabilir: «Ben tâ senin yanında da hasretim sana!»

Türk milliyetçiliğinin bu ilk merhalesinde, bâzı karekterleri vardır. Bir kere, milliyetçilik şuuru, bizim azlıkları ayağa kaldıran, Batı romantizminden ilham almaktadır. Fransızların 1793 ihtilâli, Napolyon harpleri ve yenileşme teşebbüsleri, Avrupa'ya talebe yollamamız; Batıdaki demokrasi cereyanından müteessir olmamızı tabii hale getirmiştir. Bu iytibarladır ki milliyetçilik tam bir siyasî hareket değil, hattâ Türk adına dayanan bir şuur bile değil! Bu devrenin Ali Süavi bir yana kalırsa — bütün aydınları, henüz istedikleri şeyi tam bilmezler. Bir Abdülhâk Hâmit Tarık'ı, Nesteren'i, Liberte'yi ve saireyi yazar. Ancak Tayıflar Geçidi'ndedir ki şöyle haykırabilir:

«Sen Türk namını anıyorken biraz eğil!»

Sonra henüz uyanış olan bu milliyetçilik merhalesinde bu dâvâyı güden insanlarımız, hürriyetin, adâletin yani demokrasinin aşıkıdırlar.

Bundan başka, bu insanlar ileri tekniğin, ileri ilmin propagandacısı ve dostu olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Hülâsa, bu devirde milliyetçilik henüz adını alamıyan bir his halindedir. Bu yüzden de Türklük realitesi bir yana bırakılmış; artık (utopie = hülya) denebilecek olan unsurların birliği azlıkların birliği vâhimesine ömür verilmiştir. Bu yüzden de bütün imparatorluğu ayakta tutan, ona adını, hakikatını veren bir anavatan, halkiyle birlikte (müstemleke = sömürge) kertesine düşürülmüştür.

Levent Şahverdi Arşivi

Türk varlığı bir yana bırakılmış, yapma bir topluluğun varlığı peşine düşülmüştür.

Milliyetçiliğin ikinci merhalesini, 1908 Meşrutiyetiyle başlatmak, Anadolu Kurtuluş Savaşiyle bitirmek gerektir.

Gerçi Mehmet Emin:

«Ben bir Türküm! Dinim, cinsim uludur!»

Diye haykırdığı zaman yıl 1897 dir, amma bu haykırışın bir topluluğu ilgilendiren prensip olabilmesi, Meşrutiyetle başlayan devreye raslar. Bu merhalede, Türk milliyetçiliğinin ilk karakteri, Japon deniziyle Endülüs yaylaları arasında, geniş bir Türklük âlemini kucaklamak istemesidir.

İkinci karakteri: İçeriye ve dışarıya karşı kendimizi bir savunma, bir müdafaa cihazı olarak ele alınmasıdır. Sarıkamış'ta doğranan 90.000 şehit bile bir tecavüzün değil, bir müdafaanın kurbanlarıdır.

Üçüncü karakteri: Kitap milliyetçiliği olması, yani bu yolun yolcularının, yerli ve ecnebi kitaplar sayesinde bu hislerini besleyebilmeleridir. Bir Leon Cahun'un bir Deguines'nin bu merhaledeki fikir adamlarımıza yaptığı tesiri bir düşününüz!

Dördüncü karakteri: Bu miliyetçiliğin de henüz teredütlerden kurtulamamış, müvâzaalar, tenâkuzlarla dolu formüllere dayanmış olmasıdır. Gökalp gibi en böyük idealisti dahi, bu idealin adını düpedüz koyamamıştır. Bu yüzden de milliyetçiliğimiz bu merhalede de müvâzaadan sıyrılamamıştır. «İttihat ve Terakki Cemiyeti» gibi, idealist denebilecek insanlarla dolu bir partide bile, bu yüzden, Türklük ilk gaye değildir. Hâlâ Osmanlılık ve Müslümanlık idealeri yolu kapamakta, önde gelmektedir.

Beşinci karekteri: Bu merhalede millîyetçilik idealinin ağırlık merkezinin, Anavatan dışında oluşudur. Tıpkı

Levent Şahverdi Arşivi

İslâmlık, Osmanlılık ideallerinde olduğu, bu ikinci devirde ki Türkçülüğün de düşünce, duygu, gaye merkezi dışarıdadır. Bu «ademî merkezîyet» sistemine bile tahammül edilememekte; Anavatan bütün halkıyla birlikte müstemleke muamelesi görmekte, gerekirse bütün İmparatorluk, bütün müstemlekeler, yahut uzak ve muhayyel tarih hâtıraları için «kumara basılmakta»dır.

Türk milliyetçiliğinin üçüncü ve son merhalesini Anadolu Kurtuluş Savaşiyle başlatmak doğrudur.

Anadolu Kurtuluş Savaşından önce geniş bir Türklük âlemini kucaklamak isteyen milliyetçiliğimizin, ağır imtihanlar, acı gerçeklerden mürekkep kurtuluş savaşlarımızla şimdiki merhalesine varmış bulunuyor.

Bu merhalede, milliyetçiliğimizin başlıca karakterleri şunlardır:

Bir kere vatan Türk vatanı, devlet Türk devleti, millet Türk milletidir. Bu basit gibi görünen gerçekleri içimizde duymak, dilimizle söylemek için 900 yıl beklediğimizi düşününüz: O zaman bu basit gerçeklerin ne kadar böyük niymetler olduğunu anlarsınız.

Sonra; şimdiye kadar kütlelerin, başka zümrelerin, şahsi heves ve hırslarının bir harç, bir malzeme gibi kullandığı Türk halkı, bugünkü milliyetçiliğimizin bir gâyesi haline gelmiştir.

Sonra bu milliyetçiliğin, Türk soyunun gerçeğine ve bu gerçeğin tarih içinde yarattığı kültürün çevresinde düşündüğümüz birliğine dayanan bir ideoloji gibi insanlığa sunulabilmesidir. Bu iytibarla da şimdiki milliyetçiliğimiz, kendimize mal ettiğimiz, bizim kalan insanları, bizim saymakta tereddüt etmiyen bir karakterle de ayrılmaktadır.

Daha sonra; bu merhalede millîyetçiliğimiz bütün açıklığiyle Anavatana yönelmiştir. İnsanlığın temiz ve böyük bir gerçeği olan Türk kütlelerinin tarihini, kültürünü

Levent Şahverdi Arşivi

benimsiyoruz. Onların kahroluşuna ağlamayan gözlerin kör olmasını haykırıyoruz. Fakat, siyasî hareketlerimizin çerçevesi olarak Türkiye'yi kabul ediyoruz. Bütün emeklerin dökülecegi yer burasıdır.

Bundan başka; bugünkü milliyetçiliğimiz sevgi ile başlamaktadır. Vatanını, tarihini, milletini (işçisi, çiftçisi, askeri ve tüccarı ile) bütün halkını sevmek; milliyetçiliğimizin hareket noktası budur.

Ancak bu gerçeklere tecavüz, bu varlıklara düşmanlıktır ki bizi mukabil hareketlere zorlar.

Bu iytibarla şimdiki milliyetçiliğimiz de baştanbaşa bir savunma cihazıdır. Ve bizim milliyetçiliğimiz; insanları birbirine düşman bezirgânların hırsı, rekabeti, nefreti ile karşı karşıya getiren kine, intikama, tecavüze dayanmaz. Zaten milletlerarası işlerde ne türlü hareket ettiğimize bakılırsa, bunu anlamak kolaydır.

Fakat, Türk milliyetçiliğinin bugünkü merhalesine ait bu karakterler; bizim vatanı savunmak için tek damar halinde cephelere boşalmıyacağımız demek değildir. Bugünkü vatan, millet gerçeğine ermek için 900 yıl bekleyen bu nesiller çevrelerine iyi bakmaktadırlar. Onlar, Türkiye'yi çepçevre kuşatan ve dünyayı yese doymayacak oburlukta olan düşman âlemleri farkediyorlar. Bize saldırmak için saniyeyi kaçırmıyacak olan bu obur âlemlerin karşısına Türk milliyetperverleri birbirine daha sıkı, daha candan sarılmayı ömürlerinin ilk şartı biliyorlar. Türklüğün son ümidini ve son kurtulma manivelâsını ellerinde tutan bu milliyetçiler; bütün insanlığın karşısına işte bu böyük millî mes'uliyetin şuuriyle çıkmaktadırlar. Bu yurda, bu millete tecavüz nereden gelirse gelsin, onlar kâinata bu birlikleriyle, bu ahitleriyle çıkacaklardır!

Levent Şahverdi Arşivi

TÜRKİYE'NİN YÜKSELTİLMESİ

Bir korunma, bir müdafaa ideolojisi olan bugünkü milliyetçiliğimiz herşeyden önce Türkiye'yi yükseltmeye yönelmekte; çok ileri olan milletler âilesi içine şerefle girebilmeyi, eşit haklarla yaşamayı hedef bilmektedir.

Türkiye'nin yükseltilmesini herşeyden önce: Hakka, insanlığa ve cemiyetlerin şahsiyet hâline gelmesi demek olan millet varlığına saygı gösterir bir dünyânın doğmasına bağlı buluyorum. Böyle bir dünyâyı yaratmak iddiâsında bulunanlar, bu endişeler ve bu çalışmalarla dolup boşalmadıkça, Türkiye'nin de — başka birçok insan kütlesinin başına gelecekten — kurtulması zordur.

Bununla berâber; insanın, hiç ölmeyecek gibi çalışması nasıl esas karekteri iycabı ise; milletlerin, dış âlemde hiç birşey yokmuş gibi kendi husûsî şartlarını düşünmesi, ona göre programını çizmesi tâbiî birşey. İşte bu tabiî şeye dayanarak deyebilirim ki, bizim yükselme meselemiz; elimizde en böyük sermâye ve kuvvet olan «insanımız»ı çoğaltmaya, keyfiyetçe birinci sınıf insan hâline getirmeye; bu insanları örnek bir insicamla birleştirmeye, bir kalmalarını temine bağlı. Hemen ilâve edeyim: insanımızı çoğaltmak meselesinin (dökme su ile değirmen döndürmek) sayılacak, damla damla veya kütle kütle insan getirip katmakla, mümkün olacağını bir türlü aklım almıyor. Çokluk meselesini de kayıtsız şartsız bir rakam meselesi gibi almadığım kolayca görülmektedir.

Yükselme işine nereden bakarsanız bakınız, mesele-

Levent Şahverdi Arşivi

nin hareket noktası ve başarılması varıp örnek insana dayanıyor. Bu insanın meydana gelmesi mutlak olarak örnek insanların kütleleşmesine bağlı. Dikkat ediniz: yalnız varlığına değil ,kütleleşmesine diyorum!..

Manivelâyı oynatacak olan bu örnek insanların nasıl meydana geleceğini, cemiyetin mi bu insanları, bu insanların mı cemiyeti yaratacağını münâkaşa etmiyor, bugünkü topluluğumuz arasında onları var biliyorum. Herhangi demagojiye yervermeden diyebilirim ki bu türlü insan, bizim cemiyetimizde de her zaman buluna gelmiştir. Örnek insan meselesinde asıl mühim bulduğum nokta: değerler hakkında hiyerarşik bir hökümler manzûmesinin ilk şart olarak tesbitidir. Yâni, örnek insanı tanıyabilmemiz, onun heder olmasını önlememiz için ona âit değerleri sıraya koymamız, böylece örnek insanlarımızın derecesini de bütün cemiyete aşılamamız lâzımdır.

Örnek olma şartlarının birincisi, örnek dediğimiz insanın, Türkiyemizin Türk Çocuğu olması teşkil edecektir. Fakat, hiçbir zaman, sâdece Türkiyeli olmak, Türkiye kaderine hâkim olmak için, örnek insanımız sayılmak için yetmez; Türkiye'ye lâyık olmak da lâzımdır.

Bu «Türkiye'ye lâyık olmak» şartını ateşten damgalarla kafamıza kazdığımız zaman; birinci sınıf «bilgi adamı» olmak, birinci sınıf «sanat adamı» olmak, hülâsa kendi insanlığımıza birinci derecede hizmet edebilen insanlar hâline yükselmek gerektiğini şart koşmuş bulunuyoruz. Bir milletin yükselmesine temel olan örnek insanlar için böyle bir şartı öne almakla, en ileri, en yüksek seviyeyi de başa geçirmiş bulunuyoruz.

Örnek insanlara âit şartlar sırasında, «bir mesleğin adamı olmak», bu meslekte sayılır bir insan olmak başka bir gerekli şarttır. Mesleksiz insan, cemiyet mekanizmasında parazit olup kalabilir. İş ahlâkı edinmesi zordur. Böyle insanlarda ise, umûmîyetle şeref, izzetinefs

Levent Şahverdi Arşivi

gibi — fertleri ayakta tutan — dayanaklar güç bulunabilir. Meslek edinebilme, bir meslekte tanınmış olma; kafamızın metotla, disiplinle anlaşması demektir. Metotsuz, disiplinsiz zekâlardan neler çektiğimizi düşünürsek, meslek yoluyla insanımızın edineceği bu niymetlerin değerini kolayca ön safa alırız.

Bununla berâber; bir milletin birinci sınıf millet hâline yükselmesine temel olacakların, yalnız bu şartlarla yetinmesine imkân yoktur. Örnek insanın «bir dâvâ adamı olması» da şarttır. Dâvâ adamı tâbiri ile, dışarıdan hiçbir te'sir olmadan, kendi kendine, bu milletin kaderi üstüne sorgular soran, bunların karşılığını arayan insanı kastediyorum. Bu insanın gerek meslek, gerek insanlık meziyetlerini bu milletin hizmetine vermiş olması, böyle bir dâvâ adamı olmasının şâhididir.

Ancak Türkiye'ye lâyık olan, meslek sâhibi olan ve bu mesleğe hizmet etmiş bulunan, dâvâsı olan örnek adam şartlarının üstüne şunu da koymamız lâzım: Bu insanın, dâvâsını ortaya koymuş, onun hakikat hâline gelmesine çalışmaya başlamış, bu hususta eserler vermiş olması şarttır.

İnsanımızın keyfiyet bakımından yükselmesinde destek olacağına inandığım «örnek insan» bu söylenen şartları değerlendirmek, işletebilmek için hazırlıklı olmalıdır. Bu hazırlık: nefsini yenebilmek, ferâgat gösterebilmek, gerekirse fedakârlıkta bulunmak, içinde yaşadığı topluluğu tiksindirmeyen bir münâsebetler sistemi kurmak demektir. Şu dünyâda aldanmanın, inişle yokuşun kaderimiz olduğunu bilenler; bir cemiyete örnek olacak insanda bu hazırlığın olmasını normal bulacaklardır. Sonra, kendini fedâ etmesini bilmeyenin, fedakârlık beklemesi de yersizdir.

Dâvâlar şu dünyâda sonsuzdur. Örnek insanın böyük vasfı dâvâ sâhibi olmasıdır, dediğim zaman, böyük bir

Levent Şahverdi Arşivi

«dâvâ dampingi» ile karşılaşmak tehlikesini görenler olabilir. Bu iytibarla şu noktayı açıkça söyliyeyim: bahsettiğim dâvâ bize âit olandır.

Bu dâvâyı gökte aramayınız. O, yerdedir ve karşımızdadır. Yamalı bohçaya benzeyen, verimsizleşen böyük bir yurdun sahibi olan bizler; ona gözdiken bir çok komşu milletlerden geri ve azlık bir duruma düşmüşüz. Ya, şu doymayan toprak ve mal hırsı dünyâsında mahvolacağız; yâhut bize gözdikenleri geçeceğiz. İşte dâvâ, buraya kadar, bu eserde, doğuşunu, gelişmesini, içtimâî zarûretini anlatmaya çalıştığımız: Milliyetçilik'tir.

Bu dâvânın mâhiyeti üzerinde de duralım. Bu yurdu sevmek gibi, temelini sevgiye dayadığımız bu milliyetçilik anlayışında birliğiz sanıyorum: Bu milletin dili, birinci sınıf modern bir dil olmak için, nasıl tasarruflarına sarılmaya borçlu ise; bugünün böyük milleti de, öz kütlesinin bütün temsillerine, tasarruflarına bağlı kalmaya borçludur. Dilimize giren, bizim olan, bizim dil kaidelerimize uyan tek kelimeyi — anlaşmamızı tehlikeye koymadan — atmayı nasıl düşünmüyorsak; millet örgümüze malolan tek insanı kaybetmeyi öyle istemiyoruz. Bizim kalan ve vatana lâyık olan insan, Türklüğün tâ kalbindedir.

Milliyetçilik dâvâsına gönül verenlerin, kayıtsız şartsız bir «Garp çömezliği»ne alayla baktık: Tenkitsiz her taklit gibi yüzelli yıldır çömez bıraktığı için! Amma «Garp medeniyeti yok oluyor!» deyenlere de katılmıyoruz. Bu medeniyet korkunç bir imtihan geçiriyor. Sevki tabiîlerin önlenmez bir şiddetle kükrediği bu buhran devri; Avrupayı yeryer yıkabilir. Fakat, Avrupayı Avrupa eden fikir ve mânâ, geriye kalan milyarlık bir insan kütlesiyle sürüp gidecek, hattâ.. daha mükemmel olacaktır. Bu sürüp gidecek ve bizim keşiflerimiz, bizim katacağımız kıymetlerle bizim de olacak olan Garp medeniyeti karşısında, Türkiye ne yapacaktır? Bu hususta milliyetçilik dâvâ-

Levent Şahverdi Arşivi

sının prensipleri kurulmuş, yol açılmış bulunuyor. Bu prensiplerin rûhunda şunları buluyoruz:

Milliyetçilik, şu dünyâmızdaki insanın, bu dünyâ üstünde, bu dünyâ için düşünülmesidir. İnsanı hayvandan ayıran «adâlet», hürriyetsiz gerçekleşemez; işte bu yurtta «hürriyet», ancak bir millet kalmamızla mümkündür. Bu topluluğun saadetine kefil olan mânevî fikrî bütün kuvvetlerimizin denk kalması, millet kalarak mümkündür; milliyetçi insanımız bu muvâzeneyi bozmayandır. Sermâyeyi tanrılaştıran memleketleri, buhrandan buhrana götürmüş bir sermâye tahakkümüne izin vermemek, milliyetçiliğimizin rûhundadır (1). Sermâye tahakkümüne, yâni: sermâyenin milletteki başka kudretler, başka müesseseler zararına zâlim ve şuursuz bir üstünlük olmasına; milletin bütün mânâsını, bütün zekâsını, bütün sanat miraslarını, sanat imkânlarını ezmesine izin vermeyen milliyetçilik!

Bir vatanda yaşamanın tatlı, hattâ mukaddes birşey olduğunu sağlayan «içtimâî emniyet»i Türkiye'de hâkim bırakmak milliyetçiliğimizin işidir. Nihâyet, insanı bütün bunlara kavuşturacak tek şart olan «müstakil bir Türkiye» realitesini herşeyin temeli bilmek bu milliyetçiliğin hikmetidir.

Milliyetçiliğimizin rûhunda bulduğumuz bu mânâ; bizim Garp medeniyeti içinde yaratıcı olabilmemizin temelidir. Afrika'nın, Asya'nın kopyacı kütleleri yerine, Garp medeniyetini kendinin öz malı yapan Türk milleti, ancak böyle kemâlini bulur sanıyoruz.

Bunları söylerken, ne tekniği, ne parayı, ne maarifi, ne ziraati unutuyoruz. Amma ziraat da, maarif de,

---

(1) Dikkat edilsin: sermâyeye değil, sermâye tahakkümüne izin vermemekten bahsediyorum. Bilhassa kazanılışları söz götüren sermâyelerin tahakkümüne!.

Levent Şahverdi Arşivi

para da, teknik de bunlara benzeyen öteki imkânlar da.. insan unsuruna bağlıdır ve tâbidir. Bu iytibarla, onları insanın çevresinde topluyoruz. Yakın zamanlarda; yokarıdaki imkânlardan mahrum bırakılan, hattâ mahvolmuş telâkki edilen kütleler, işte bu böyük «insan meselesi»ni haletmek sûretiyle yeniden, birinci sınıf miletler hâline yükselmişlerdir. O kütleler, aralarındaki örnek insanları tanıtan kıymetler sırasını bilecek ve o örnek insanların heder olmamasını sağlayacak kadar uyanık idiler. Uğradıkları felâket, o kütleleri bu uyanıklığa tizce kavuşmaya zorladı. Zâten, dörtyüz yıldır Avrupa'nın her alanda yaptığı savaş bu kütleleri bilemiş durmuştu. Aynı kıt'a üzerindeki kütlelerin, kâh birleşerek, kâh ayrılarak sonsuz çarpışmalarda birbirine geçmesi; bu toplulukların çarpışma ve başarma ihtirâsını kamçılamış durmuştur. Bunun içindir ki, bütün dünyâyı yutsalar doymayacak hırsta olan topluluklar, felâketlerin en böyüğü içinde bile fütur getirmemiş; örnek insanlarını tanımış, heder etmemiş, çarçabuk yekinmiştir.

Türkiye'mizin — Ortaçağ'da Haçlılar akımından beri — bu türlü inan, düşünce çarpışmalarına yeni katıldığını unutmamak lâzım. Son «İstiklâl Savaşları» bir yana durursa, Türkiye, uzun asırlar bir dâvâ için harbe girmemiştir denebilir. Yâhut bu dâvâ — Lehistan, Macaristan meselelerinde olduğu gibi — şövalyece bir kahramanlık dâvâsını pek geçmemiştir. Öteki harplar, boyuna bize açılan, ustaca, şeytanca bize yükletilen harplar olmuştur. O harpların hiçbirinden zaferle çıkmadığımızın sebebini, onların bu «menfî» vasfında aramak yersiz olmıyacaktır. «İstiklâl Savaşları» Türkiye'yi dâvâ için çarpışmış modern toplulukların arasına katan böyük, mukaddes dönüm noktasıdır.

Milliyetçiliği dâvâ olarak ele alan bu nesiller, programlarının ana çizgilerini de çizmiş bulunuyorlar. Herşe-

Levent Şahverdi Arşivi

ye, hertürlü ayrılığa, farka rağmen bu nesillerimizin yörütmeğe çabaladığı; Genç Osman'dan, «Müteferrika İbrahim»denberi gerçekleşmesi yoluna çok şeyler verdiği bu program için düşündüğümüz şudur:

İnsanımızı çoğaltma işini (dökme su ile değirmen döndürmek) denecek bir iş sanmadığımı tekrar söylemeliyim. Örnek insanlar olan dâvâ adamlarımız; insanımızın çoğalma meselesinde, yurdumuzdaki kütleleri, toprak, sağlık, tecânüs, kültür birliği bakımından ve şehir, kasaba, köy bilimi yolu ile ilk hamlede ele alıp işlemeyi program bilmelidir. Bu iytibarladır ki çocuk meselesini; bir vecizeler, bir tezâhürler, bir öğünmeler, iyrat ve akar sâhibi olmalar hâlinden çıkarıp devletimizin dâvâsı hâline getirmek, dâvâ adamının programındaki ana prensip olacaktır. Bu memleketin herşeyini insan sermâyemizin korunmasına, ilerlemesine yarayacak şekilde ayarlamak, her vazifenin başında gelmelidir. Bunun için, Türkiye'nin örnek dâvâ adamı; insan emeğini mutlaka her yerde değerlendirmek, her emeği saygıya kavuşturmak işini programının, ahlâkının belkemiği yapacaktır.

Nihâyet; bugün, yüzler ve yüzlerce neslin zekâ, sevgi, hasret ve can vererek bize hazır bıraktığı bu VATAN'ı; bizim insanımızın yetişmesi, birinci sınıf millet hâline gelmesi için işlemek ve korumak dâvâ adamının programında bir kilit taşı olmalıdır. Bu iytibarladır ki, bize kâğıt, mürekkep, bez satan sözde devletçilik yerine; şehirleri, kasabaları kalkındıran, Türkiyemizde sosyal emniyeti mutlaka yerleştiren yeni, öz bir devletçiliğin dostuyuz.

Bütün dedikodulara rağmen görüyoruz ki durulmamış çağlarda yalnız kendi maksatlarına yönelip kalmış özel menfaat ne vatan tanıyor, ne vefâ! Hukuk gibi, adâlet gibi müesseseleriyle cemiyette sözünü geçiren bir tarafsızlığın yaratıcısı Devletin; iş alanında da araya gir-

Levent Şahverdi Arşivi

mesini aykırı bulamıyoruz. Ancak, bu devletçiliği, bu günkü anlamından ve işleyişinden kurtarmak şarttır.

Görüyor, seziyor ve duyuyoruz ki; Türkiye'nin çocukları; yurtlarını yükseltmek için, gerçekten eşsiz zorluklarla dolu bir zaman ve bir mekân mirasına konmuşlardır. Bu çetin devir, bu sonsuz zorluklar, hele geçiş devirlerinde sık rastlanan nankörlükler, anlaşılamamalar.. insanı yıldırabilir.

Fakat şunu unutmayınız: dünyâda esaslı, orijinal şey vermemeye mahkûm olan nesil: herşeyi hazır bulan, hazıra konan nesildir. Türkiyemizin asıl dâvâ adamları, teşekkür etmelidir ki böyle çetin bir zamanda, böyle eşsiz zorlukların mirasına konmuşlardır.

Levent Şahverdi Arşivi

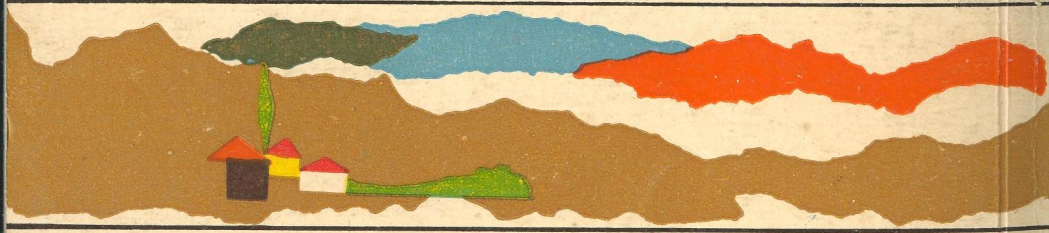
Levent Şahverdi Arşivi

«Bir memleketin coğrafyası, ilk bakışta, ne kadar aşağı, ne kadar zavallıdır... Bu coğrafya, ister esrarlı dağlar, ister cennet gibi ovalar, ister kuş uçup kervan geçmez bozkırlar olsun: İnsanın, hayvanın çiğnediği bir ölü âlemdir...

Fakat bir gün gelir, insan ve hayvanın aynı kayıtsızlıkla çiğnediği bu coğrafya canlanır...

Anadolu'da Oğuz boyları, yabancı ne varsa asırlarca bir sel hücûmu ile yıkmış, süpürmüş; sonra bu örenler üstünde yavaş yavaş, kendilerinin beldelerini, idaresini, sanatını, yaratarak anavatanı kurmuştur... Coğrafya vatan olmuştur.»

Kapak düzeni: Aysel Gürkan

FİATI: 4 LİRA

Levent Şahverdi Arşivi